

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

НАРЪЧНИК ЗА МЕСТНИ ВЛАСТИ ПО ПРИЛАГАНЕТО НА ЗАКОНА ЗА НАРОДНИТЕ ЧИТАЛИЩА И ЗАКОНА ЗА ОБЩЕСТВЕНИТЕ БИБЛИОТЕКИ

Проект „Подобряване на работата на общинските администрации по мониторинга и контрола върху прилагането на Закона за обществените библиотеки и Закона за народните читалища в сътрудничество със заинтересованите страни”, изпълняван от Национален Фонд „Култура”, Договор № 10-13-9С/08.11.2010 г., Бюджетна линия BG051PO002/10/1.3-03

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЗАКОН ЗА НАРОДНИТЕ ЧИТАЛИЩА

Обн., ДВ, бр. 89 от 22.10.1996 г., изм., бр. 95 от 21.10.1997 г., бр. 90 от 15.10.1999 г., бр. 28 от 1.04.2005 г., в сила от 1.04.2005 г., бр. 94 от 25.11.2005 г., в сила от 25.11.2005 г., бр. 108 от 29.12.2006 г., в сила от 1.01.2007 г., изм. и доп., бр. 42 от 5.06.2009 г., изм., бр. 74 от 15.09.2009 г., в сила от 15.09.2009 г., бр. 47 от 22.06.2010 г., бр. 97 от 10.12.2010 г., в сила от 10.12.2010 г.

Глава първа

ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Чл. 1. (Доп. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) С този закон се уреждат учредяването, устройството, управлението, дейността, имуществото, финансирането, издръжката и прекратяването на народните читалища.

Чл. 2. (1) Народните читалища са традиционни самоуправляващи се български културно-просветни сдружения в населените места, които изпълняват и държавни културно-просветни задачи. В тяхната дейност могат да участват всички физически лица без оглед на ограничения на възраст и пол, политически и религиозни възгледи и етническо самосъзнание.

(2) Читалищата са юридически лица с нестопанска цел.

Чл. 3. (1) (Изм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Целите на народните читалища са да задоволяват потребностите на гражданите, свързани със:

1. (доп. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) развитие и обогатяване на културния живот, социалната и образователната дейност в населеното място, където осъществяват дейността си;
2. запазване на обичаите и традициите на българския народ;
3. разширяване на знанията на гражданите и приобщаването им към ценностите и постиженията на науката, изкуството и културата;
4. възпитаване и утвърждаване на националното самосъзнание;
5. (нова - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) осигуряване на достъп до информация.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) За постигане на целите по ал. 1 читалищата извършват основни дейности, като:

1. (доп. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) уреждане и поддържане на библиотеки, читални, фото-, фоно-, филмо- и видеотеки, както и създаване и поддържане на електронни информационни мрежи;
2. развиване и подпомагане на любителското художествено творчество;
3. (изм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) организиране на школи, кръжоци, курсове, клубове,

Проект „Подобряване на работата на общинските администрации по мониторинга и контрола върху прилагането на Закона за обществените библиотеки и Закона за народните читалища в сътрудничество със заинтересованите страни”, изпълняван от Национален Фонд „Култура”, Договор № 10-13-9С/08.11.2010 г., Бюджетна линия BG051PO002/10/1.3-03

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд
кино- и видеопоказ, празненства, концерти, чествания и младежки дейности;

4. събиране и разпространяване на знания за родния край;

5. (изм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) създаване и съхраняване на музейни колекции съгласно Закона за културното наследство;

6. (изм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) предоставяне на компютърни и интернет услуги.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Народните читалища могат да развиват и допълнителна стопанска дейност, свързана с предмета на основната им дейност, в съответствие с действащото законодателство, като използват приходите от нея за постигане на определените в устава им цели. Народните читалища не разпределят печалба.

(4) (Нова - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Народните читалища нямат право да предоставят собствено или ползвано от тях имущество възмездно или безвъзмездно:

1. за хазартни игри и нощни заведения;

2. за дейност на нерегистрирани по Закона за вероизповеданията религиозни общности и юридически лица с нестопанска цел на такива общности;

3. за постоянно ползване от политически партии и организации;

4. на председателя, секретаря, членовете на настоятелството и проверителната комисия и на членовете на техните семейства.

Чл. 4. (Изм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) (1) Народните читалища могат да се сдружават за постигане на своите цели, за провеждане на съвместни дейности и инициативи при условията и по реда на този закон.

(2) Читалищните сдружения нямат право да управляват и да се разпореждат с имуществото на народните читалища, които са техни членове.

Чл. 4а. (Нов - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Читалищните сдружения:

1. съдействат за постигане целите на народните читалища;

2. разработват насоките за развитие на народните читалища, които са техни членове;

3. защитават интересите на своите членове и ги представляват пред държавните и общинските органи;

4. организират инициативи, като: фестивали, събори, тържества и други.

Чл. 4б. (Нов - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Министърът на културата съдейства за развитието на читалищното дело, подпомага и подкрепя народните читалища, като:

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

1. предоставя методическа помощ по тяхната дейност;
2. анализира състоянието и дейността им с помощта на областните и общинските администрации;
3. обявява публично проектите от международните дарителски програми;
4. създава публичен регистър с база данни на хартиен и електронен носител на регистрираните читалища и читалищни сдружения;
5. може да възлага на читалищните сдружения изпълнението на държавни задачи, свързани с читалищното дело, като ги подкрепя финансово.

Чл. 4в. (Нов - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) (1) Съюзът на народните читалища е национално представителната организация на читалищата, която се основава на принципа на взаимопомощ и осъществява дейността си в обществена полза. Той не е политическа или синдикална организация и е неутрален към вероизповеданията.

(2) Съюзът на народните читалища:

1. съдейства за постигане целите на читалищата;
2. защитава интересите на своите членове и ги представява пред държавните и общинските органи;
3. организира национални читалищни инициативи, като: фестивали, събори, тържества и други.

(3) Съюзът на народните читалища няма право да управлява и да се разпорежда с имуществото на читалищата, които са негови членове.

Чл. 5. (1) (Изм. и доп. - ДВ, бр. 42 от 2009 г., изм., бр. 74 от 2009 г., в сила от 15.09.2009 г.) Към министъра на културата се създава Национален съвет по читалищно дело като експертно-консултативен орган. В него участват представители на Министерството на културата, Министерството на образованието, младежта и науката, Министерството на финансите, Съюз на народните читалища, Дирекцията по вероизповеданията, Националната библиотека "Св. св. Кирил и Методий", творчески съюзи, както и дейци на науката и културата. Националният съвет по читалищно дело подпомага министъра на културата в изпълнението на функциите и задачите по чл. 4б.

(2) Устройството и дейността на Националния съвет по читалищно дело се регламентират с правилник, утвърден от министъра на културата.

Чл. 6. (1) (Изм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Министърът на културата наблюдава, обобщава ежегодно, подпомага и подкрепя дейността на читалищата.

(2) (Отм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.).

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд
Чл. 7. (Отм. - ДВ, бр. 90 от 1999 г.).

Глава втора УЧРЕДЯВАНЕ НА ЧИТАЛИЩА, ЧИТАЛИЩНИ СДРУЖЕНИЯ И НА СЪЮЗА НА НАРОДНИТЕ ЧИТАЛИЩА

(Загл. изм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.)

Чл. 8. (1) (Изм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Читалище могат да учредят най-малко 50 дееспособни физически лица за селата и 150 - за градовете, които вземат решение на учредително събрание.

(2) Учредителното събрание приема устава на читалището и избира неговите органи. Уставът урежда:

1. наименованието;
2. седалището;
3. целите;
4. източниците на финансиране;
5. органите на управление и контрол, техните правомощия, начина на избирането им, реда за свикването им и за вземане на решения;
6. начина за приемане на членове и прекратяване на членството, както и реда за определяне на членския внос.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Читалищата могат да откриват клонове в близки квартали, жилищни райони и села, в които няма други читалища.

Чл. 9. (1) Читалището придобива качеството на юридическо лице с вписването му в регистъра за организациите с нестопанска цел на окръжния съд, в чийто район е седалището на читалището.

(2) (Нова - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Действията на учредителите, извършени от името на народното читалище до деня на вписването, поражда права и задължения само за лицата, които са ги извършили. Лицата, сключили сделките, отговарят солидарно за поетите задължения.

(3) (Предишна ал. 2 - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Вписването на читалищата в регистъра на окръжния съд се извършва без такси по писмена молба от настоятелството, към която се прилагат:

1. протоколът от учредителното събрание;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

2. уставът на читалището, подписан от учредителите;

3. нотариално заверен образец от подписа на лицето, представляващо читалището, и валидният печат на читалището.

(4) (Предишна ал. 3, изм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) В регистъра се вписват:

1. наименованието и седалището на читалището и източникът на първоначалното му финансиране;

2. уставът;

3. имената на членовете на настоятелството и на проверителната комисия на читалището;

4. името и длъжността на лицето, което представлява читалището;

5. настъпилите промени по т. 1 - 4.

(5) (Нова - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Наименованието на народното читалище трябва да не въвежда в заблуждение и да не накърнява добрите нрави. То се изписва на български език. Към наименованието на читалището се добавя годината на неговото първоначално създаване.

(6) (Нова - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Седалището на читалището е населеното място, където се намира неговото управление. Адресът на читалището е адресът на неговото управление.

(7) (Предишна ал. 4, изм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Всяка промяна в обстоятелствата по ал. 4 трябва да бъде заявена в 14-дневен срок от възникването ѝ.

(8) (Нова - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Народните читалища могат да кандидатстват за държавна и/или общинска субсидия след изтичането на едногодишен срок от вписването в регистъра по чл. 10.

Чл. 9а. (Нов - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) (1) Читалищното сдружение се учредява на общо събрание от делегати, избрани от общите събрания на съответните читалища, като всеки делегат може да представлява само едно читалище.

(2) Общото събрание на делегатите приема решение за учредяване, устав на читалищното сдружение и избира неговите управителни и контролни органи.

(3) Читалищно сдружение се регистрира от съответния окръжен съд без такси по писмено заявление от избрания управителен орган, към което се прилагат:

1. протоколът от общото събрание за учредяване на сдружението;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

2. пълномощните на делегатите за учредителното събрание;
 3. уставът, подписан от учредителите;
 4. трите имена, постоянните адреси и нотариално заверени образци от подписите на лицата, които представляват сдружението.
- (4) За читалищното сдружение се прилагат съответно и изискванията на чл. 9, ал. 5 и 6.
- (5) В регистъра се вписват:
1. наименованието и седалището на читалищното сдружение;
 2. уставът;
 3. имената на членовете на управителните и контролните органи на читалищното сдружение;
 4. името и длъжността на лицето, което представлява сдружението;
 5. настъпилите промени по т. 1 - 4.
- (б) Читалищното сдружение придобива качеството на юридическо лице с вписването му в регистъра за юридическите лица с нестопанска цел в района на окръжния съд по седалището на сдружението.
- Чл. 9б. (Нов - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) (1) (Изм. - ДВ, бр. 47 от 2010 г.) Съюзът на народните читалища провежда конгрес, на който присъстват делегати, представляващи повече от половината от народните читалища, вписани в регистъра по чл. 10. Всеки делегат може да представлява не повече от 5 читалища. На конгреса се приема устав на съюза и се избира председател с мнозинство от половината плюс един от присъстващите.
- (2) Конгрес се провежда на всеки три години. Конгресът избира председател на Съюза на народните читалища, управителен и контролен орган и приема програмните документи за дейността на съюза.
- (3) Съюзът на народните читалища се регистрира по този закон от Софийския градски съд без такси по писмено заявление от избрания управителен орган, към което се прилагат:
1. уставът;
 2. пълномощните на лицата, участващи в конгреса;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

3. лицата, които представляват съюза - трите имена, единен граждански номер, постоянен адрес;

4. образци от подписите на председателя и членовете на управителния и контролния орган.

(4) В регистъра се вписват:

1. наименованието и седалището на Съюза на народните читалища;

2. уставът;

3. имената на членовете на управителните и контролните органи;

4. името на председателя;

5. настъпилите промени по т. 1 - 4.

(5) Съюзът на народните читалища придобива качеството на юридическо лице с вписването му в регистъра за юридическите лица с нестопанска цел в района на Софийския градски съд.

Чл. 10. (Изм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) (1) Към министъра на културата се води публичен регистър на народните читалища и читалищните сдружения.

(2) В регистъра по ал. 1 се вписват:

1. наименованието на читалището или читалищното сдружение;

2. седалището на читалището или читалищното сдружение и източникът на първоначалното му финансиране;

3. клоновете на читалището;

4. името на лицето, което представлява читалището или читалищното сдружение;

5. ЕИК по БУЛСТАТ;

6. настъпилите промени по т. 1 - 5.

(3) Всяко читалищно настоятелство или управителен орган на сдружение в 7-дневен срок от вписването на читалището или читалищното сдружение в съдебния регистър подава заявление за вписване в регистъра по ал. 1. Към заявлението се прилагат данните по ал. 2, уставът на читалището или читалищното сдружение, а за сдруженията - и списък с членуващите в тях читалища.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

(4) Министърът на културата или оправомощено от него длъжностно лице издава удостоверение за вписване в регистъра по ал. 1 и уведомява служебно за това кмета на общината, където се намира седалището на читалището или читалищното сдружение.

(5) На читалищата, които не са вписани в регистъра по ал. 1, не се предоставят субсидии от държавния и общинския бюджет, както и държавно и общинско имущество за ползване.

Глава трета УПРАВЛЕНИЕ

Чл. 11. (1) Членовете на читалището са индивидуални, колективни и почетни.

(2) Индивидуалните членове са български граждани. Те биват действителни и спомагателни:

1. (изм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) действителните членове са лица, навършили 18 години, които участват в дейността на читалището, редовно плащат членски внос и имат право да избират и да бъдат избирани;

2. (изм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) спомагателните членове са лица до 18 години, които нямат право да избират и да бъдат избирани; те имат право на съвещателен глас.

(3) (Доп. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Колективните членове съдействат за осъществяване целите на читалищата, подпомагат дейностите, поддържането и обогатяването на материалната база и имат право на един глас в общото събрание. Колективни членове могат да бъдат:

1. професионални организации;

2. стопански организации;

3. търговски дружества;

4. кооперации и сдружения;

5. културно-просветни и любителски клубове и творчески колективи.

(4) Почетни членове могат да бъдат български и чужди граждани с изключителни заслуги за читалището.

Чл. 12. Органи на читалището са общото събрание, настоятелството и проверителната комисия.

Чл. 13. (1) Върховен орган на читалището е общото събрание.

(2) Общото събрание на читалището се състои от всички членове на читалището, имащи право на глас.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Чл. 14. (1) Общото събрание:

1. изменя и допълва устава;
2. избира и освобождава членовете на настоятелството, проверителната комисия и председателя;
3. приема вътрешните актове, необходими за организацията на дейността на читалището;
4. изключва членове на читалището;
5. (изм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) определя основни насоки на дейността на читалището;
6. (изм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) взема решение за членуване или за прекратяване на членството в читалищно сдружение;
7. приема бюджета на читалището;
8. (доп. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) приема годишния отчет до 30 март на следващата година;
9. определя размера на членския внос;
10. отменя решения на органите на читалището;
11. (изм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) взема решения за откриване на клонове на читалището след съгласуване с общината;
12. взема решение за прекратяване на читалището;
13. взема решение за отнасяне до съда на незаконосъобразни действия на ръководството или отделни читалищни членове.

(2) Решенията на общото събрание са задължителни за другите органи на читалището.

Чл. 15. (1) (Доп. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Редовно общо събрание на читалището се свиква от настоятелството най-малко веднъж годишно. Извънредно общо събрание може да бъде свикано по решение на настоятелството, по искане на проверителната комисия или на една трета от членовете на читалището с право на глас. При отказ на настоятелството да свика извънредно общо събрание, до 15 дни от постъпването на искането проверителната комисия или една трета от членовете на читалището с право на глас могат да свикат извънредно общо събрание от свое име.

(2) (Изм. и доп. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Поканата за събрание трябва да съдържа дневния ред, датата, часа и мястото на провеждането му и кой го свиква. Тя трябва да

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд
бъде получена срещу подпис или връчена не по-късно от 7 дни преди датата на провеждането. В същия срок на вратата на читалището и на други общодостъпни места в общината, където е дейността на читалището, трябва да бъде залепена поканата за събранието.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Общото събрание е законно, ако присъстват най-малко половината от имащите право на глас членове на читалището. При липса на кворум събранието се отлага с един час. Тогава събранието е законно, ако на него присъстват не по-малко от една трета от членовете при редовно общо събрание и не по-малко от половината плюс един от членовете при извънредно общо събрание.

(4) Решенията по чл. 14, ал. 1, т. 1, 4, 10, 11 и 12 се вземат с мнозинство най-малко две трети от всички членове. Останалите решения се вземат с мнозинство повече от половината от присъстващите членове.

(5) (Нова - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Две трети от членовете на общото събрание на народното читалище могат да предявят иск пред окръжния съд по седалището на читалището за отмяна на решение на общото събрание, ако то противоречи на закона или устава.

(6) (Нова - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Искът се предявява в едномесечен срок от узнаването на решението, но не по-късно от една година от датата на вземане на решението.

(7) (Нова - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Прокурорът може да иска от окръжния съд по седалището на читалището да отмени решение на общото събрание, което противоречи на закона или устава, в едномесечен срок от узнаване на решението, но не по-късно от една година от датата на вземане на решението.

Чл. 16. (1) (Изм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Изпълнителен орган на читалището е настоятелството, което се състои най-малко от трима членове, избрани за срок до 3 години. Същите да нямат роднински връзки по права и сребрена линия до четвърта степен.

(2) Настоятелството:

1. свиква общото събрание;
2. осигурява изпълнението на решенията на общото събрание;
3. подготвя и внася в общото събрание проект за бюджет на читалището и утвърждаващата му;
4. подготвя и внася в общото събрание отчет за дейността на читалището;
5. назначава секретаря на читалището и утвърждава длъжностната му характеристика.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

(3) Настоятелството взема решение с мнозинство повече от половината на членовете си.

Чл. 17. (1) Председателят на читалището е член на настоятелството и се избира от общото събрание за срок до 3 години.

(2) Председателят:

1. организира дейността на читалището съобразно закона, устава и решенията на общото събрание;

2. представлява читалището;

3. свиква и ръководи заседанията на настоятелството и председателства общото събрание;

4. (отм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.);

5. отчита дейността си пред настоятелството;

6. сключва и прекратява трудовите договори със служителите съобразно бюджета на читалището и въз основа решение на настоятелството.

Чл. 17а. (Нов - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) (1) Секретарят на читалището:

1. организира изпълнението на решенията на настоятелството, включително решенията за изпълнението на бюджета;

2. организира текущата основна и допълнителна дейност;

3. отговаря за работата на щатния и хонорувания персонал;

4. представлява читалището заедно и поотделно с председателя.

(2) Секретарят не може да е в роднински връзки с членовете на настоятелството и на проверителната комисия по права и по съребрена линия до четвърта степен, както и да бъде съпруг/съпруга на председателя на читалището.

Чл. 18. (1) Проверителната комисия се състои най-малко от трима членове, избрани за срок до 3 години.

(2) (Доп. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Членове на проверителната комисия не могат да бъдат лица, които са в трудовоправни отношения с читалището или са роднини на членове на настоятелството, на председателя или на секретаря по права линия, съпрузи, братя, сестри и роднини по сватовство от първа степен.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Проверителната комисия осъществява контрол върху дейността на настоятелството, председателя и секретаря на читалището по спазване на

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд закона, устава и решенията на общото събрание.

(4) При констатирани нарушения проверителната комисия уведомява общото събрание на читалището, а при данни за извършено престъпление - и органите на прокуратурата. Чл. 19. (Доп. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Не могат да бъдат избирани за членове на настоятелството и на проверителната комисия, и за секретари, лица, които са осъждани на лишаване от свобода за умишлени престъпления от общ характер. Чл. 19а. (Нов - ДВ, бр. 42 от 2009 г., изм., бр. 97 от 2010 г., в сила от 10.12.2010 г.) Членовете на настоятелството, включително председателят и секретарят, подават декларации за конфликт на интереси при условията и по реда на Закона за предотвратяване и установяване на конфликт на интереси. Декларациите се обявяват на интернет страницата на съответното читалище.

Глава четвърта ИМУЩЕСТВО И ФИНАНСИРАНЕ

Чл. 20. Имуществото на читалището се състои от право на собственост и от други вещни права, вземания, ценни книжа, други права и задължения.

Чл. 21. Читалищата набират средства от следните източници:

1. членски внос;
2. (доп. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) културно-просветна и информационна дейност;
3. субсидия от държавния и общинските бюджети;
4. наеми от движимо и недвижимо имущество;
5. дарения и завещания;
6. други приходи.

Чл. 22. (1) (Предишен текст на чл. 22 - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Предложенията за годишната субсидия за читалищата по общини, нормативите и механизмът за нейното разпределяне се разработват от Министерството на културата съгласувано с областните администрации и общините.

(2) (Нова - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) С решение на общинския съвет читалищата могат да се финансират допълнително над определената по ал. 1 субсидия със средства от собствените приходи на общината.

(3) (Нова - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Гласуваната от общинския съвет субсидия за народните читалища, определена на основата на нормативи и по реда на ал. 2, не може да се отклонява от общината за други цели.

Чл. 23. (1) Предвидените по държавния и общинския бюджет средства за читалищна дейност се разпределят между читалищата от комисия с участието на представител на съответната община, на всяко читалище от общината и се предоставят на читалищата за

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд самостоятелно управление.

(2) При недостиг на средства за ремонта и поддръжката на читалищна сграда средствата се осигуряват от общинския съвет.

(3) (Отм. - ДВ, бр. 90 от 1999 г.).

Чл. 24. (1) Читалищата не могат да отчуждават недвижими вещи и да учредяват ипотека върху тях.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Движими вещи могат да бъдат отчуждавани, залагани, бракувани или заменени с по-доброкачествени само по решение на настоятелството.

Чл. 25. Недвижимото и движимото имущество, собственост на читалищата, както и приходите от него не подлежат на принудително изпълнение освен за вземания, произтичащи от трудови правоотношения.

Чл. 26. (1) Читалищното настоятелство изготвя годишния отчет за приходите и разходите, който се приема от общото събрание.

(2) Отчетът за изразходваните от бюджета средства се представя в общината, на чиято територия се намира читалището.

Чл. 26а. (Нов - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) (1) Председателите на народните читалища на територията на съответната община ежегодно в срок до 10 ноември представят на кмета предложения за своята дейност през следващата година.

(2) Кметът на общината внася направените предложения в общинския съвет, който приема годишна програма за развитие на читалищната дейност в съответната община.

(3) Програмата по ал. 2 се изпълнява от читалищата въз основа на финансово обезпечени договори, сключени с кмета на общината.

(4) Председателят на читалището представя ежегодно до 31 март пред кмета на общината и общинския съвет доклад за осъществените читалищни дейности в изпълнение на програмата по ал. 2 и за изразходваните от бюджета средства през предходната година.

(5) Докладите по ал. 4 на читалищата на територията на една община се обсъждат от общинския съвет на първото открито заседание след 31 март с участието на представителите на народните читалища - вносителите на докладите.

Глава пета ПРЕКРАТЯВАНЕ

Чл. 27. (1) Читалището може да бъде прекратено по решение на общото събрание, вписано в регистъра на окръжния съд. То може да бъде прекратено с ликвидация или по решение на окръжния съд, ако:

1. дейността му противоречи на закона, устава и добрите нрави;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

2. имуществото му не се използва според целите и предмета на дейността на читалището;
 3. (доп. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) е налице трайна невъзможност читалището да действа или не развива дейност за период две години; в тези случаи министърът на културата изпраща сигнал до прокурора за констатирана липса на дейност на читалище;
 4. (нова - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) не е учредено по законния ред;
 5. (нова - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) е обявено в несъстоятелност.
- (2) (Изм. и доп. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Прекратяването на читалището по решение на окръжния съд може да бъде постановено по искане на прокурора, направено самостоятелно или след подаден сигнал от министъра на културата.
- (3) (Изм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Прекратяването на читалището по искане на прокурора се вписва служебно.
- Чл. 28. (1) (Отм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.).
- (2) (Изм. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Читалищното сдружение, в което е членувало прекратеното читалище, не може да претендира за разпределянето на имуществото на това читалище.
- Чл. 29. (Нов - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) При прекратяване на читалищно сдружение се прилагат съответно чл. 27 и 28.
- Чл. 30. (Нов - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) За неуредените в този закон случаи се прилага Законът за юридическите лица с нестопанска цел.

Глава шеста

(Нова - ДВ, бр. 42 от 2009 г.)

АДМИНИСТРАТИВНОНАКАЗАТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

- Чл. 31. (Нов - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Председател и/или секретар на читалище, който предостави имущество в нарушение на чл. 3, ал. 4, се наказва с глоба в размер от 500 до 1000 лв. и с лишаване от право да заема изборна длъжност в читалището за срок 5 години.
- Чл. 32. (Нов - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Председател на читалище или представляващ читалищно сдружение, който не заяви вписване в регистъра на читалищата или читалищните сдружения в срока по чл. 10, ал. 3, се наказва с глоба от 150 до 300 лв.
- Чл. 33. (Нов - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Председател на читалище, който не представи доклад за изпълнението на читалищните дейности и за изразходваните от бюджета средства в срока по чл. 26а, ал. 4, се наказва с глоба от 150 до 300 лв.
- Чл. 34. (Нов - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) (1) Нарушенията се установяват с актове на:
1. оправомощени от министъра на културата длъжностни лица - за нарушения по чл. 32;
 2. кмета на съответната община или оправомощени от него длъжностни лица - за нарушенията по чл. 31 и 33.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

- (2) Наказателните постановления се издават от министъра на културата или от оповомощен от него заместник-министър, съответно от кмета на общината.
- (3) Съставянето на актовете, издаването, обжалването и изпълнението на наказателните постановления се извършват по реда на Закона за административните нарушения и наказания.
- (4) Събраните глоби за нарушения по чл. 32 се внасят в Национален фонд "Култура".

ДОПЪЛНИТЕЛНА РАЗПОРЕДБА

(Нова - ДВ, бр. 42 от 2009 г.)

§ 1. (Нов - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) "Вероизповедание" и "религиозна общност" по смисъла на този закон са понятията по § 1, т. 1 и 2 от Закона за вероизповеданията.

ПРЕХОДНА РАЗПОРЕДБА към Закона за изменение на Закона за народните читалища

(ДВ, бр. 47 от 2010 г.)

- § 3. (1) В едногодишен срок от влизането в сила на този закон управителният орган на Съюза на народните читалища свиква конгреса на Съюза на народните читалища за избор на органите по чл. 9б, ал. 2.
- (2) Ако не бъде свикан конгресът по ал. 1, той се свиква от министъра на културата в тримесечен срок от изтичането на срока по ал. 1.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

АНАЛИЗ ПО ЗАКОНА ЗА НАРОДНИТЕ ЧИТАЛИЩА

Въведение

Народните читалищата в България, през своята вече повече от 150-годишна история, са се превърнали в своеобразни национални, социални, културни, образователни и информационни институции, припознати от българското общество като устойчиви културни онганизации, които имат специфична мисия - да съхраняват и развиват традиционните ценности на нацията. През целия период от своето съществуване читалищата винаги са били ключови фактори за огромяването, образоваността и информираността на местните общности, имащи съществена роля за утвърждаване и развитие на ценностите на гражданското общество.

С годините се е изградила стабилна връзка на базата на взаимопомощ и сътрудничество между органите на местната и централна власт, от една страна и народните читалища, от друга, което е намерило отражение и актуално действащата нормативна уредба.

Законът за народните читалища

Добрата правна рамка за българските читалища винаги е била предпоставка за пълноценното запазване и продължаване на мисията на тези организации като пазители на националната култура и идентичност в контекста на предизвикателствата на съвременното, свързани с новите информационни технологии, модерните средства на комуникация и глобално общуване.

Царските закони от 1927 г. и 1941 г. и Наредбата-закон за народните читалища от 1945 г. определят нормативно народните читалища като културно-просветни институции, които изпълняват изключително държавни задачи, предвид на което получават субсидии от централния бюджет.

След 10 ноември 1989 г. социално-икономическият, културен и ценностен преход в България засяга и българските читалища, които бидейки самостоятелни правни субекти получават все по-голяма независимост от държавата, изразяваща се в постепенно намаляване на нейното участие и намеса във финансирането и управлението им. Въпреки това, в един продължителен период от време след 1989 г., народните читалища остават еиднствените културно-просветни структури, действащи във всички кътчета от страната, чрез които се осъществява държавна културна политика.

С приемането на изцяло нов Закон за народните читалища (ЗНЧ) от края на 1996 г. българските читалища биват определени като организации с нестопанска цел, призвани да задоволяват културните потребности на хората по места. Самият закон предлага нови възможности за развитие и разширяване на дейността на читалищата, но най-същественото е, че той поставя читалището на принципно нова основа, като от правен субект на пълна бюджетна издръжка го дефинира като неправителствена организация, която получава и държавна и/или общинска субсидия, но и може да извършва и допълнителни дейности, чрез които да реализира собствени приходи.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Институционализирането на читалищата като граждански сдружения с идеална цел по силата на Закона за народните читалища им дава големи възможности за осъществяване многостранни инициативи, чрез които гражданите независимо от образование, пол и социална принадлежност получават широк достъп до културни продукти и в най-отдалечените райони на страната. Нещо повече, развивайки се в новите условия читалищата разширяват дейността си извън рамките на обичайната за тях културна сфера и провеждат програми за подпомагане на лицата в неблагоприятно социално положение и малцинствените групи. От друга страна, предвид тяхната уникална припознатост в обществото и географското им разпространение върху територията на цялата страна, читалищата запазват своя огромен потенциал да способстват за задоволяване на културните и образователни потребности на местните общности.

Измененията и допълненията на Закона за народните читалища от средата на 2009 година бяха най-съществените като съдържание и обем от приемането на закона през 1996 година до настоящия момент като засягащи почти всички отделни аспекти на тяхната правна регулация, предвиждайки промени в целите и дейността им, в членството и начина на управление, в управлението и разпореждането с имуществото, в начините на планиране, финансиране и отитане на дейността им. Анализирани от гледна точка на юридически интензитет на промяната, тези законови изменения имаха по-скоро изясняващ, прецизиращ и усъвършенстващ ефект спрямо досега действалата правна уредба отколкото без да водят до радикална промяна в правния статут на читалищата.

Народните читалища в България според правната уредба

Според определението дадено в ЗНЧ, народните читалища са традиционни самоуправляващи се български културно-просветни сдружения в населените места, които изпълняват и държавни културно-просветни задачи. В тяхната дейност могат да участват всички физически лица без оглед на ограничения на възраст и пол, политически и религиозни възгледи и етническо самосъзнание. Те осигуряват правото на гражданите на равнопоставен и свободен достъп до културно-просветното наследство на страната и съдействат за изграждането на гражданското и информационното общество.

Основните цели на народните читалища, според закона са да задоволяват потребностите на гражданите, свързани със:

- развитие и обогатяване на културния живот, социалната и образователната дейност в населеното място, където осъществяват дейността си;
- запазване на обичаите и традициите на българския народ;
- разширяване на знанията на гражданите и приобщаването им към ценностите и постиженията на науката, изкуството и културата;
- възпитаване и утвърждаване на националното самосъзнание;
- осигуряване на достъп до информация.

Народните читалища постигат своите цели чрез следните заложи в ЗНЧ основни дейности:

- уреждане и поддържане на библиотеки, читални, фото-, фоно-, филмо- и видеотеки, както и създаване и поддържане на електронни информационни мрежи;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

- развиване и подпомагане на любителското художествено творчество;
- организиране на школи, кръжоци, курсове, клубове, кино- и видеопоказ, празненства, концерти, чествания и младежки дейности;
- събиране и разпространяване на знания за родния край;
- създаване и съхраняване на музейни колекции;
- предоставяне на компютърни и интернет услуги.
- извършване и на допълнителни дейности, подпомагащи изпълнението на основните им функции, с изключение на използването на читалищните сгради за клубове с политически цели, за обсебването им от религиозни секти и други дейности, противоречащи на добрите нрави, националното самосъзнание и традиции.

Читалищни сдружения

Според ЗНЧ народните читалища да могат да се сдружават за защита на своите интереси и за провеждане на съвместни дейности и инициативи. Основната цел на закона е да предостави нови възможности за повишаване на капацитета и разширяване на обхвата им на дейността на читалищата без това да води до загуба на тяхната юридическа самостоятелност. Затова законът съдържа и изрична забрана за читалищните сдружения да управляват и да се разпореждат с имуществото на народните читалища, които са техни членове.

Специфичните цели, за постигането на които биват създавани читалищните сдружения са те да:

1. съдействат за постигане целите на народните читалища;
2. разработват насоките за развитие на народните читалища, които са техни членове;
3. защитават интересите на своите членове и ги представляват пред държавните и общинските органи;
4. организират инициативи, като: фестивали, събори, тържества и други.

Читалищните сдружения според разпоредбите на ЗНЧ се учредяват по подобие на читалищните съюзи, съществували в закона преди неговите последни изменения. Необходимо е провеждане на учредително събрание на делегатите, избрани от общите събрания на сдружаващите се читалища, като всеки делегат може да представлява само едно читалище. Учредителното събрание приема решение за учредяване, устав на читалищното сдружение и избира неговите управителни и контролни органи. Читалищното сдружение придобива качеството на юридическо лице с вписването му в регистъра за юридическите лица с нестопанска цел в района на Окръжния съд по седалището на сдружението. Доколкото читалищните сдружения са уредени в ЗНЧ като сдружения с нестопанска цел спрямо тях съответно приложение намира и Законът за юридическите лица с нестопанска цел (ЗЮЛНЦ). Според последния, минимум 3 лица са необходими за учредяване на сдружение с нестопанска цел. Читалищните сдружения могат да бъдат ограничени като брой членове, цели, дейност и териториален обхват. Няма законова пречка едно читалищно сдружение да бъде учредено само от 3 народни читалища. Читалищните сдружения по дефиниция биха могли да се регистрират като организации за осъществяване на дейност в частна полза, защото основна тяхна

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

законовоуредена цел е защита на интересите на техните членове. Няма пречка, обаче, едно читалищно сдружение да бъде определено и като организация за осъществяване на дейност в обществена полза, когато си поставя цели, резултите от постигането на които са полезни за неограничен кръг от хора или за обществото като цяло.

Съюзът на народните читалища

Законът определя Съюза на народните читалища като единствената национално представителна организация на народните читалища в България, която задължително осъществява дейността си в обществена полза. Съюзът на народните читалища не е политическа или синдикална организация и е неутрален към вероизповеданията. Като самостоятелна организация, съюзът може да организира читалищни инициативи като: фестивали, събори, тържества и други на национално ниво.

След последните изменения на ЗНЧ, Съюзът на народните читалища е само един в цялата страна, за тази цел законът задължава, действалият до момента Съюз на народните читалища да проведе конгрес, на който да присъстват делегати, представляващи не по-малко от половината от народните читалища, вписани в публичния регистър на народните читалища и читалищните сдружения, воден към министъра на културата. На конгреса се приема устав на Съюза и се избира председател с мнозинство от половината плюс един от присъстващите. Конгресът избира председател на Съюза на народните читалища, управителен и контролен орган и приема програмните документи за дейността на Съюза.

Съюзът на народните читалища се регистрира по ЗНЧ в Софийски градски съд без такси, като се заявяват за вписване предвидените в закона обстоятелства. Той придобива качеството на юридическо лице с вписването му в регистъра за юридическите лица с нестопанска цел на Софийски градски съд.

Стопанската дейност на народните читалища

С последните изменения на ЗНЧ за първи път експлицитно беше уредена възможността народните читалища да извършват допълнителна стопанска дейност. Положителният ефект от тези изменения има както статични, така и динамични измерения. Статичните измерения са свързани с това, че читалищата оттук нататък ще имат безспорното правно основание да извършват допълнителна стопанска дейност, което е уредено в техния устройствен закон. Динамичните измерения са свързани с това, че те биват снабдени с един нов и твърде съществен източник за финансиране на дейността им, който в днешните условия е доказал важността си за организационното оцеляване и устойчивост изобщо на целия сектор на нестопанските и неправителствените организации в България.

На практика ЗНЧ позволява на българските читалища да постигат своите законово установени цели по два начина:

- чрез извършването на основните дейности, така както са уредени в закона, т.е. чрез използването на нестопански средства за реализиране на своите цели и
- чрез извършването на допълнителна стопанска дейност, свързана с предмета на основната им дейност, т.е. използването на стопански средства за това.

Членовете на народните читалища

Проект „Подобряване на работата на общинските администрации по мониторинга и контрола върху прилагането на Закона за обществените библиотеки и Закона за народните читалища в сътрудничество със заинтересованите страни”, изпълняван от Национален Фонд „Култура”, Договор № 10-13-9С/08.11.2010 г., Бюджетна линия BG051PO002/10/1.3-03

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Според разпоредбите на закона, действителните членове на читалищата следва да са лица, навършили 18 години, които участват в дейността на читалището, редовно плащат членски внос и имат право да избират и да бъдат избирани. Индивидуалните членове на читалищата следва да са дееспособни лица, за да могат валидно да изразяват воля, както по отношение на задълженията им за участие в дейността на читалището, така и спрямо техните права да избират и да бъдат избирани в неговите органи.

Съществено като правни последици е изричното уреждане от закона на задължението на индивидуалните действителни членове на читалището да участват в неговата дейност. Подобно задължение е типично за всички видове корпоративно устроени юридически лица, каквито са читалищата и близките на тях сдружения с нестопанска цел, в основата на чието създаване и функциониране стои обединението на личните усилия на определен кръг от лица за постигане на обща цел. Според разпоредбата на ЗНЧ действителният член на едно читалище освен редовно да плаща членски внос е длъжен да участва в дейността на читалището, като извършва лични действия, които допринасят за постигане на целите на организацията. Нещо повече, системното неизпълнение на задължението за участие в дейността на читалището, наред с невнасянето на членски внос, вече представлява самостоятелно основание за прекратяване на членството в читалището поради отпадане. Този извод следва от съответното приложение на ЗЮЛНЦ, според който отпадането поради невнасяне на членски внос и системното неучастие в дейността се констатира по документи по ред, предвиден в устава. Това означава, че няма пречка едно читалище да предвиди в своя устав, например, че ако един негов член не е участвал в три последователни заседания на Общото събрание, видно от протоколите от заседанията му, неговото членство се прекратява на основание отпадане поради системно неучастие в дейността на организацията.

В разпоредбите на ЗНЧ се предвижда, че спомагателните членове на читалищата като лица до 18 години нямат право да избират и да бъдат избирани в органите на читалището.

По отношение на колективните членове на читалищата ЗНЧ пояснява, че съществуващото и досега тяхно право на един глас е право валидно за Общото събрание на читалищата.

Статутът на почетните членове на читалищата е да бъдат български и чужди граждани с изключителни заслуги за читалището.

Органите на народните читалища

Според ЗНЧ органи на народните читалища са: Общо събрание, Настоятелство, Проверителна комисия и Секретар на читалището, като последният е назначаема длъжност избирана от Настоятелството.

Общо събрание

Общото събрание е върховен орган на читалището. То се състои от всички негови членове, имащи право на глас. Според ЗНЧ, Общото събрание има следните правомощия:

1. изменя и допълва устава;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

2. избира и освобождава членовете на настоятелството, проверителната комисия и председателя;
3. приема вътрешните актове, необходими за организацията на дейността на читалището;
4. изключва членове на читалището;
5. определя основните насоки на дейността на читалището;
6. взема решение за членуване или за прекратяване на членството в читалищно сдружение;
7. приема бюджета на читалището;
8. приема годишния отчет до 30 март на следващата година;
9. определя размера на членския внос;
10. отменя решения на органите на читалището;
11. взема решения за откриване на клонове на читалището след съгласуване с общината;
12. взема решение за прекратяване на читалището;
13. взема решение за отнасяне до съда на незаконосъобразни действия на ръководството или отделни читалищни членове.

По отношение на решенията, които се вземат на общото събрание, изрично е вписано в закона, че са задължителни за другите органи на читалището.

За свикването на ОС на читалището ЗНЧ предвижда редовно ОС да се свиква от Настоятелството най-малко веднъж годишно, извънредно ОС – по решение на Настоятелството, по инициатива на Проверителната комисия или на една трета от членовете на читалището. Инициатива за свикване на извънредно ОС имат една трета, но само от онези членове на читалището, които имат право на глас. Законът променя действалата преди процедура за свикване на ОС на читалищата като предвижда това да става с покана, която следва да бъде получена срещу подпис или връчена на членовете на читалището. Оповестяването на предстоящо заседание на ОС на читалищата също е променено като то след промените в закона се извършва чрез залепване на поканата за свикването му в 7-дневен срок преди неговата дата на вратата на читалището и на други общодостъпни места.

Според новата уредба на закона, при липса на кворум събранието се отлага с един час, след което то се счита за законно, ако на него присъстват минимум една трета от членовете при редовно общо събрание или минимум половината плюс един от членовете при извънредно общо събрание. Така се отстранява съществуващата преди възможност уставът на едно читалище да бъде променен с решението само на един негов член, като единствен явил се на пренасроченото заседание на ОС при падащ кворум.

Настоятелство

ЗНЧ определя като основен изпълнителен орган на народните читалища Настоятелството.

Основните правомощия на Настоятелството на читалището са изрично посочени в ЗНЧ:

1. да свиква общото събрание;
2. да осигурява изпълнението на решенията на общото събрание;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

3. да подготвя и внася в общото събрание проект за бюджет на читалището и утвърждава щата му;
4. да подготвя и внася в общото събрание отчет за дейността на читалището;
5. да назначава секретаря на читалището и утвърждава длъжностната му характеристика.

Съставът на Настоятелството следва да включва най-малко трима членове, избрани за срок до 3 години, като изрично е посочено че те следва да нямат роднински връзки по права и сребрена линия до четвърта степен. Вземането на решения от Настоятелството става с мнозинство повече от половината от гласовете на неговите членове.

Секретар

За първи път през 2009 г. в закона е регламентирана длъжността на секретаря на читалището, като лице с основното оперативни функции.

Секретарят на читалището се назначава от Настоятелството, което утвърждава и неговата длъжностна характеристика. Основните елементи от тази характеристика са заложи в закона, като е предвидено, че Секретарят на читалището:

1. организира изпълнението на решенията на Настоятелството, включително решенията за изпълнението на бюджета;
2. организира текущата основна и допълнителна дейност;
3. отговаря за работата на щатния и хонорувания персонал;
4. представлява читалището заедно и поотделно с председателя.

Предвидена е и императивна гаранция против свързаност на лицата от органите на читалищата по роднински признак, според която Секретарят не може да е в роднински връзки с членовете на Настоятелството и на Проверителната комисия по права и по сребрена линия до четвърта степен, както и да бъде съпруг/съпруга на председателя на читалището. Законът забранява за секретари на читалища да бъдат назначавани лица, които са осъждани на лишаване от свобода за умишлени престъпления от общ характер.

Проверителна комисия

Поверителната комисия при читалището е органът който осъществява контрол върху дейността на Настоятелството, върху Председателя на читалището и върху Секретаря по спазване на закона, устава и решенията на Общото събрание. При констатирани нарушения Проверителната комисия уведомява общото събрание на читалището, а при данни за извършено престъпление и органите на прокуратурата.

Предвидена е императивна норма, гарантираща избягването на свързаност на лицата, участващи в органите на читалищата по роднински признак. Според тази норма членове на проверителната комисия не могат да бъдат лица, които са в трудовоправни отношения с читалището или са роднини на членове на настоятелството, на председателя или на секретаря по права линия, съпрузи, братя, сестри и роднини по сватовство от първа степен.

Клоновете на народните читалища

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

В новата си редакция ЗНЧ е заменил думата “филиали” с думата “клонове”. Клонове могат да имат както търговските дружества, така и юридическите лица с нестопанска цел, в това число и читалищата. Те представляват самостоятелни звена на едно юридическо лице – “майка”, които без да бъдат отделни правни субекти извършват дейност в място, различно от седалището или адреса на управление на майката, имат управител, имат различен Булстат номер и могат да имат отделна банкова сметка. Клоновете подлежат на регистрация в съответния Окръжен съд в района, на който попада тяхното седалище.

Клоновете подлежат на регистрация в съответния Окръжен съд в района, на който попада тяхното седалище, където се заявяват за вписване:

1. наименованието, седалището и адресът на читалището-майка;
2. седалището и адресът на клона;
3. управителят на клона, както и предвидените в устава ограничения на правомощията и представителната му власт.

Общото събрание е органът компетентен да вземе решение за откриване на клонове на читалището. В закона е предвидено, че решението на Общото събрание на едно читалище за откриване на клон следва да бъде съгласувано със съответната община. Затова правото да се откриват клонове на читалищата се дава само в близки квартали, жилищни райони и села, в които няма други читалища. Читалищата, които искат да откриват клонове в други държави ще следва да се подчиняват на правилата и нормите на съответното чуждо законодателство и международното частно право.

Задължението за пререгистрация на народните читалища по ЗНЧ

Според преходните и заключителни разпоредби на ЗНЧ, в двугодишен срок от влизането в сила на последните изменения на закона регистрираните читалища и читалищни сдружения привеждат уставите си в съответствие с неговите изисквания.

Задължението за заварените от закона народни читалища и читалищни сдружения в съответствие със закона най-късно до 09 юни 2011 година, означава да изменят и допълнят техните разпоредби по начин, по който те да не влизат в противоречие със закона, да го преповтарят или да го доразвиват без да го нарушават.

Заварените читалища трябва да се съобразят с новите законови прагове за минимален брой учредители на читалище; да ревизират своите цели; да допълнят своите основни дейности; да използват термина клонове; наименованието на всяко читалище след измененията на закона, трябва да не е заблуждаващо, да не противоречи на морала и да съдържа годината на неговото първоначално създаване; уставната уредба на членовете при заварените читалища следва да бъде съобразена със закона; правомощията на Общото събрание на читалището следва да бъдат коригирани; новите възможности за свикване на извънредно общо събрание; връчване на покана за предстоящо общо събрание и за начина на неговото оповестяване и други.

Ролята на органите на централна власт спрямо народните читалища

Като цяло дейността на народните читалища е тясно обвързана с администрацията, както на централно, така и на местно ниво и това основно се обуславя от тяхната особена обществена призваност да допринасят за съхранението и развитието на традиционните национални ценности. С това се обяснява и спецификата на финансирането на народните читалища, в основата на което стои възможност

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд каквато не е съществува за никои други организирани структури на гражданското общество, а именно те да получават ежегодна субсидия от държавния бюджет, бидейки припознати от нея като важни партньори при осъществяване на нейната мисия по опазване на националните традиции.

Министърът на културата е органът на централна власт, който реализира държавната политика спрямо народните читалища. Ролята на държавата по отношение на читалищата, така както е заложена в закона може да бъде представена като съвкупности от правомощия на централната власт в следните основни направления:

1. организационна и методическа подкрепа;
2. наблюдение и анализ на дейността;
3. финансово подпомагане;
4. санкционни правомощия.

Държавните задачи, свързани с оказването на организационна и методическа подкрепа на читалищата са закрепени в закона като общо формулирани правомощия, на министъра на културата:

- да съдейства за развитието на читалищното дело;
- да предоставя методическа помощ по тяхната дейност;
- подпомага и подкрепя дейността на читалищата;
- да отговаря за изпълнението на Закона за народните читалища.

Държавните функции по наблюдение и анализ на дейността на народните читалища се свеждат до заложените в ЗНЧ правомощия на министъра на културата:

- да анализира състоянието и дейността им с помощта на областните и общинските администрации и
- да наблюдава и обобщава ежегодно дейността на читалищата.

Ролята на държавата по отношение на финансовото подпомагане на народните читалища има няколко различни аспекти, които могат да бъдат разграничени на преки и косвени. Преките аспекти на финансово подпомагане от държавата са свързани със следното:

- Министърът на културата създава публичен регистър с база данни на хартиен и електронен носител на регистрираните читалища и читалищни сдружения, вписването в който е условие за получаване на държавна субсидия от читалищата;
- Министерството на културата съгласувано с областните администрации и общините разработва нормативите и механизмът за разпределяне на годишната субсидия за читалищата по общини.

Косвените аспекти на финансово подпомагане на читалищата се свързват със задължението на министърът на културата да обявява публично проектите от международните дарителски програми и с правната възможност той да възлага на читалищните сдружения изпълнението на държавни задачи, свързани с читалищното дело, като ги подкрепя финансово.

Санкционните правомощия на органите на централната власт спрямо народните читалища са в следните насоки:

- оправомощени от министъра на културата длъжностни лица имат право да съставят актове при извършване на предвидените в ЗНЧ административни нарушения;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

- министърът на културата или оправомощен от него заместник-министър издават наказателните постановления, с които се налагат санкциите за извършени административни нарушения по закона;

- министърът на културата има правомощието да изпраща сигнал до прокурора за констатирана липса на дейност на дадено читалище в случаите на трайна невъзможност то да действа или когато не развива дейност за период две години, което е основание за неговото прекратяване.

Ролята на министъра на културата по наблюдение и анализ на дейността на народните читалища се изразява в това да изготви и обобщи състоянието и дейността им на базата на предоставената от читалищата информация като предаване на годишните програми за дейността, отчетите, докладите и др. По отношение на ролята на държавата, свързана с финансовото подпомагане на народните читалища, областната администрация, на базата на получените годишни програми, отчети и други, решават какви ще са нормативите и механизмите за разпределяне на финансирането на читалищата по бройки.

Регистрацията на народните читалища в публичния регистър, воден от министъра на културата

По силата на ЗНЧ, народните читалища подлежат на задължителна следсъдебна регистрация в специален регистър, воден от държавната администрация, в лицето на министъра на културата, който е публичен и съдържа база данни на хартиен и електронен носител на читалищата и на читалищните сдружения. Законът задължава всяко читалищно настоятелство или управителен орган на читалищно сдружение, в 7-дневен срок от вписването на читалището или читалищното сдружение, в съдебния регистър, да подава заявление за вписване в регистъра с определени приложения към него документи.

Обстоятелствата, които подлежат на вписване в този регистър са следните:

1. наименованието на читалището или читалищното сдружение;
2. седалището на читалището или читалищното сдружение и източникът на първоначалното му финансиране;
3. клоновете на читалището;
4. името на лицето, което представлява читалището или читалищното сдружение;
5. ЕИК по БУЛСТАТ;
6. настъпилите промени в горните обстоятелства.

Министърът на културата или оправомощено от него длъжностно лице издава удостоверение за вписване в регистъра и уведомява служебно за това кмета на общината, където се намира седалището на читалището или читалищното сдружение.

Читалищата, които не са вписани в регистъра, воден от министъра на културата са лишени от правото да получават субсидии от държавния и общинския бюджет, както и държавно и общинско имущество за ползване. Лицата, представляващи читалища или читалищни сдружения, които не подадат заявления за вписване в регистъра в срока по закон, подлежат на административна санкция – глоба.

Ролята на органите на местната власт по отношение на финансирането на народните читалища

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Ролята на органите на местната власт по отношение на финансирането на народните читалища, съответно начинът на определяне на годишната субсидия и механизмите за нейното разпределение се изразява в това, че предложенията за такава субсидия се разработват от Министерството на културата, съгласувано с областните администрации и общините. Изрично е предвидена и възможността по решение на съответния общински съвет читалищата да могат да получават и допълнителна субсидия, различна от основната годишна субсидия, която се предоставя от собствените приходи на съответната община. След гласуването за отпускане на тази субсидия тя не може да бъде ползвана по друг начин от общината и насочвана за други цели, а следва единствено да бъде предоставена на съответното читалище.

Според разпоредбите на ЗНЧ финансирането на народните читалища е един двустранен процес на планиране и отчитане, в който наравно участват народните читалища и общините.

Планирането на дейността на читалищата

Според разпоредбите на ЗНЧ се предвиждат правила за планиране и отчетност на дейността на народните читалища. Регламентира се ясната обвързаност между планирането на дейността и нейното финансово обезпечаване, от една страна и отчитането на извършените читалищни дейности и разходваните средства и последващото ѝ финансиране, от друга страна. В основата на тази връзка стои годишната програма за развитие на читалищната дейност, която следва да приема всяка община и която се изработва на база предложенията на местните народни читалища. Тя се изготвя при спазването на следните последователни стъпки:

1. В срок до 10 ноември, председателите на народните читалища на територията на съответната община ежегодно представят на кмета предложения за своята дейност през следващата година.

2. Кметът на общината внася направените предложения в общинския съвет, който приема годишна програма за развитие на читалищната дейност в съответната община.

3. Програмата се изпълнява от читалищата въз основа на финансово обезпечени договори, сключени с кмета на общината.

4. В срок до 31 март, председателите на читалищата ежегодно представят пред кмета на общината и общинския съвет доклад за осъществените читалищни дейности в изпълнение на годишната програма и за изразходваните от бюджета средства през предходната година.

5. Докладите на читалищата на територията на една община се обсъждат от общинския съвет на първото открито заседание след 31 март с участието на представителите на съответните народни читалища - вносителите на докладите.

6. На база на докладите за дейността и изразходваните средства за предходната година на читалищата и на основата на предложенията им за тяхната дейността през следващата година се създава годишната програма за развитие на читалищната дейност за следващата година и така функционира целият цикъл на планиране, финансиране и отчитане на читалищната дейност на местно ниво, на годишна база.

В срок до 10 ноември, председателите на народните читалища на територията на съответната община ежегодно представят на кмета предложения за своята дейност през следващата година.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

След направените предложения за своята дейност през следващата година от страна на читалищата, общината изготвя предложения за годишна програма за развитие на читалищната дейност за следващата година. Според разпоредбите на ЗНЧ кметът на общината внася направените предложения в общинския съвет, който с решение приема годишна програма за развитие на читалищната дейност в съответната община. В програмата подробно се описва за кои читалища и за какви приоритетни цели и мероприятия ще бъдат отпуснати и реализирани капиталовите разходи от бюджета на общината и в какъв размер ще са те. Програмата се изпълнява от читалищата въз основа на финансово обезпечени договори, сключени с кмета на общината.

Отчитането на дейността на читалищата

Според разпоредбите на ЗНЧ до 31 март председателите на читалищата представят ежегодно пред кмета на общината и общинския съвет доклад за осъществените читалищни дейности в изпълнение на годишната програма и за изразходваните от бюджета средства през предходната година.

Докладите на читалищата на територията на една община се обсъждат от общинския съвет на първото открито заседание след 31 март с участието на представителите на съответните народни читалища - вносителите на докладите. С решение на общински съвет, по предложение на кмета на общината, биват приемани съответните доклади.

По предложенията на местните народни читалища се изготвя годишна програма за развитие на читалищната дейност в съответната община за следващата година, която бива приемана от органите на местната власт. В закона се регламентира ясната обвързаност между планирането на дейността и нейното финансово обезпечаване, от една страна, и отчитането на извършените читалищни дейности и разходваните средства и последващото ѝ финансиране, от друга страна.

Ролята на местната власт при реализирането на административно-наказателната отговорност

Разпоредбите на ЗНЧ урежда административно-наказателна отговорност за лицата от състава на едноличните органи на народните читалища при нарушения на закона.

Според тези разпоредби:

1. председател и/или секретар на читалище, който предостави имущество в нарушение на забраните предвидени в ЗНЧ се наказва с глоба в размер от 500 до 1000 лв. и с лишаване от право да заема изборна длъжност в читалището за срок 5 години. В този раздел нарушения на забраните на ЗНЧ за предоставяне възмездно или безвъзмездно на имуществото на читалището за хазартни игри и нощни заведения; за дейност на нерегистрирани по Закона за вероизповеданията религиозни общности и юридически лица с нестопанска цел на такива общности; за постоянно ползване от политически партии и организации; на председателя, секретаря, членовете на настоятелството и проверителната комисия и на членовете на техните семейства;

2. председател на читалище или представляващ читалищно сдружение, който не заяви за вписване в публичния регистър, воден към министъра на културата предвидените в закона обстоятелствата в 7-дневния срок от тяхното вписване в съда се наказва с глоба от 150 до 300 лв. Събраните глоби за нарушения по този раздел се

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд внасят в Национален фонд "Култура" във връзка с разпоредбите на закона за закрила и развитие на културата.

3. председател на читалище, който не представи доклад за изпълнението на читалищните дейности и за изразходваните от бюджета средства в предвидения по закона срок до 31 март, се наказва с глоба от 150 до 300 лв.

Описаните нарушения се установяват с акт за установяване на административно нарушение, издаден от:

1. оправомощени от министъра на културата длъжностни лица в случаите на непредставяне за вписване на обстоятелства в публичния регистър на народните читалища и читалищните сдружения, воден към министъра на културата;

2. кмета на съответната община или оправомощени от него длъжностни лица – за останалите нарушения.

Наказателните постановления се издават от министъра на културата или от оправомощен от него заместник-министър, съответно от кмета на общината.

Съставянето на актовете, издаването, обжалването и изпълнението на наказателните постановления се извършват по реда на Закона за административните нарушения и наказания.

По отношение на връчването на актове и наказателни постановления става на представляващия читалището. Според разпоредбите на ЗНЧ читалищата са юридически лица с нестопанска цели. Относно органите на управление обаче, ЗНЧ не препраща към ЗЮЛНЦ, а ги урежда самостоятелно. Органите на управление са изброени в ЗНЧ и това са председателят на читалището и читалищното настоятелство. Документите следва да се връчват на председателя на читалището или на член на читалищното настоятелство.

Ролята на местната власт при прекратяване на читалището поради неизвършване на дейност

Основанията за прекратяване на читалищата по съдебен ред според разпоредбите на ЗНЧ са следните:

1. когато читалището не развива дейност за период от две години;
2. когато не е учредено по законния ред;
3. когато е обявено в несъстоятелност.
4. дейността му противоречи на закона, устава и добрите нрави;
5. имуществото му не се използва според целите и предмета на дейността на читалището;

Според закона основанието за прекратяване, когато читалището не развива дейност за период от две години се констатира от министъра на културата. Преценката за липса на дейност на едно читалище, обаче, следва да бъде направена както на формални критерии, така и по обективни признаци.

Ще е налице липса на дейност, ако дадено читалище в период от 2 години, не е представяло доклади за своята дейност, не е изпращало изискуемите отчети пред съответните държавни и местни органи и институции, нама данни да е получавало и разходвало субсидия или други приходи и т.н.

Ако резултатът от тази формална преценка за липса на дейност бъде потвърден и от обективната действителност, т.е. бъде установено, че за същия период от 2 години читалището не е реализирало никаква читалищна дейност, не е участвало в нито една

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд
местна, регионална или национална инициатива в неговата сфера на дейност и т.н. ще може да се направи изводът, че то не е развивало дейност за този период, което е основание за неговото прекратяване.

Проверката и установяването както на липсата или наличието на формалните критерии, така и на обективните принципи за едно прекратяване на дейност на читалище основна роля имат органите на местната власт, които наблюдават и контролират дейността на местните читалища. От една страна това са лицата, които получават всички отчетите, докладите, плановете за дейността и всякакви други документи, които читалищата по закон следва да представят в общината. От друга страна, местната администрация е тази, която партнира с читалищата, организира и отговаря за провеждането на прояви с местно значение, в които могат или задължително участват местните читалища и по този начин биха могли да проследят и проявата на обективните признаци на евентуално прекратяване на дейността на едно читалище.

Крайното решение за това дали конкретно народно читалище следва да бъде прекратено поради липса на дейност за период от 2 и повече години принадлежи на съда.

Ролята на министъра на културата като орган, който контролира и наблюдава дейността на народните читалища, когато констатира липса на дейност за период по-дълъг от 2 години изпраща сигнал до прокурора. Крайна последица от тази процедура е прекратяването на читалището с решение постановено от съда по искане на прокурора, направено след подадения сигнал от министъра на културата.

Ролята на местната власт по отношение на предаденото им имущество на прекратени читалища

Според разпоредбите на закона, за да престане да съществува като правен субект едно читалище следва да премине последователно през фазите на прекратяване, ликвидация и заличаване, освен в случаите на преобразуване чрез сливане и вливане.

Първата фаза – прекратяването - включва вземането на решение за прекратяване - от съответния орган на читалището или от съда.

Втората фаза - на ликвидацията започва непосредствено след вземането на решението за прекратяване. Тя се извършва от управителния/изпълнителния орган на читалището – Настоятелството или от определено от него лице. Ако ликвидатор не е определен, той се определя от окръжния съд по седалището на читалището и се вписва в съдебния регистър. От този момент читалището се представлява от ликвидатора. Основната цел на ликвидацията е да се довършат текущите сделки на читалището, да се съберат неговите вземанията, имуществото му да бъде превърнато в пари и да се удовлетворят неговите кредитори.

Трета фаза – заличаването - ликвидаторът е длъжен да поиска заличаване на читалището от регистъра на съответния Окръжен съд, след разпределяне на имуществото. С приключването на фазата по заличаването, читалището престава да съществува като юридическо лице.

След заличаването на читалището, ако има имущество, което остане след като бъдат удовлетворени неговите кредитори се прилагат разпоредбите на Законът за юридическите лица с нестопанска цел (ЗЮЛНЦ). В ЗНЧ единствено във връзка с

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

читалищните сдружения се предвижда, че читалищно сдружение, в което е членувало дадено прекратено читалище, не може да претендира за разпределянето на имуществото на това читалище, като се казва, че за неуредените в този закон случаи да се прилага ЗЮЛНЦ.

ЗЮЛНЦ съдържа две отделни разпоредби, озаглавени по един и същи начин “Имущество след ликвидация/та” и това се дължи на факта, че юридическите лица с нестопанска цел се делят по своя статут на организации, осъществяващи дейност в частна и в обществена полза и при всеки от тези два статута режимът на предоставянето на имуществото останало след удовлетворяването на кредиторите е различен.

При организациите в частна полза е предвидено, че разпределянето на останалото след удовлетворяването на кредиторите имущество се решава съгласно устава, учредителния акт или от върховния орган на юридическото лице с нестопанска цел. Ако решението за разпределянето на това имущество не бъде взето до приключването на ликвидацията, то се взема от ликвидатора. Ако лицата, които са посочени в устава, учредителния акт или решението на върховния орган, респективно на ликвидатора като получатели на това имущество не съществуват или са неопределяеми, то преминава върху общината, която е длъжна да го използва за дейност, възможно най-близка до целта на прекратеното юридическо лице с нестопанска цел.

ЗЮЛНЦ определя следния ред за разпределяне на имуществото, останало след удовлетворяването на кредиторите на прекратена организация в обществена полза:

1. То се предоставя на организация в обществена полза със същата или близка нестопанска цел, която е пряко определена или определяема според разпоредбите на устава или учредителния акт на прекратеното юридическо лице с нестопанска цел;
2. Ако подобно определяне липсва в устава или учредителния акт, то се предоставя на организация в обществена полза със същата или близка нестопанска цел по решение на съответния окръжен съд.
3. Ако по някаква причина това имущество не бъде предоставено по някой от горните начини, то се предава на общината, в която се намира седалището на прекратеното юридическо лице, като тя е длъжна да го предоставя за извършване на общественополезна дейност, която е възможно най-близка до целите на прекратената организация.

Тези норми представляват правни гаранции против разпределянето на публични ресурси в частен интерес. Народните читалища получават бюджетни субсидии, могат да ползват публично имущество, имат право на данъчни облекчения и като правен статут са по-близко до организациите в обществена полза. От тази гледна точка спрямо тяхното имущество останало след удовлетворяването на кредиторите им при ликвидация приложимост ще имат нормите на ЗЮЛНЦ, валидни за организациите в обществена полза. На практика това означава, че имуществото останало след удовлетворяването на кредиторите при ликвидация ще се предоставя по следния ред:

1. На друго народно читалище със същите или близки цели до тези на прекратеното читалище, което е определено или определяемо според разпоредбите на устава на читалището в ликвидация;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

2. Ако подобно определяне липсва в устава, имуществото се предоставя на читалище със същите или близки до тези на прекратеното читалище по решение на съответния Окръжен съд;

3. Ако по някаква причина имуществото не бъде предоставено по някой от горните начини, то се предава на общината, в която се намира седалището на прекратеното читалище, като тя е длъжна да го предоставя за извършване на читалищна дейност, която е възможно най-близка до тази на прекратеното читалище. Ролята на органите на местната власт по отношение на имуществото на прекратеното читалище се изразява в това да извърши преценка и да предостави полученото имущество по възможно най-подходящия начин за извършване на читалищна дейност, която съвпада или е максимално сходна с тази на прекратеното народно читалище.

ПРАКТИЧЕСКИ ВЪПРОСИ И НАСОКИ

Един от най-често задаваните въпроси от българските народни читалища, когато стане дума за проблемите които те имат във връзка със своя статут и дейност е следния – защо ЗНЧ не предвижда изработването на правилник за неговото приложение, има ли методически указания по прилагането на закона, кой определя как точно трябва да се прилагат уредените бланкетно или недостатъчно подробно механизми и процедури по мониторинг и координация на дейността на читалищата от местните администрации. Този въпрос се задаваше и при приемането на първия съвременен Закон за народните читалища през 1996 г. и при влизането в сила на последните промени към него от 2009 г.

В миналото, при действието на ЗНЧ от 1996 г., с цел създаването на основни насоки за практическото приложение на отделни сегменти или институти от закона Министерството на културата разработваше и разпространяваше писмени указания. Такива бяха например: Писмо-указание съгласувано между Министерството на културата, Министерството на финансите, Министерството на регионалното развитие и благоустройството и Министерството на земеделието и аграрната реформа по отношение сградния фонд, предоставяне на земеделска земя за ползване от читалищата, Препоръки за прилагане на Закона за народните читалища, в частта му за откриване на филиали към читалищата, “Механизъм за разпределение на общинската субсидия за читалищата”, съгласуван с Министерството на финансите и Националното сдружение на общините в Република България и други.

Веднага след приемането на пакета от промени в ЗНЧ от средата на 2009 г., Министерство на културата разработи и публикува в интернет издание озаглавено "Новата правна рамка на българските читалищата", което във формата на въпроси и отговори имаше за задача да разчете всички нови моменти в правната рамка, да ги разтълкува и да обясни техните практически измерения с подпомагане българските читалища в дейността им по спазването и изпълнението на закона и улесняване работата на органите и институциите, работещи по неговото приложение.

И понастоящем, ако бъдат запитани читалищни дейци и служители от местната администрация, работещи с читалища практическите проблеми, които те имат с прилагането на правната рамка са две основни групи – преминаването на процедурата по пререгистрация, включваща превеждане на уставите на заварените читалища в

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд
съответствие с промените в закона и практическата реализация на законовоуредения механизъм за планиране, финансиране и отчитане на дейността на читалищата.

В първата група, проблемите са основно споделени от читалищата. Според тях много е утежнена самата процедура за пререгистрация – изискват се много заверки, свидетелства, подписи, изискуемите документи са прекалено много, едно нещо пише в закона, съвсем друго излиза в съда, като зависи кой съдия гледа делото. Представят се абсолютно идентични документи на няколко читалища за пререгистрация, накрая на всички документите се връщат за допълване но с различни забележки и изисквания за уточнения и т.н.

Във втората група, оплаквания имат както читалищата, така и местната администрация работеща с тях. Според всички тях има множество неизяснени аспекти по отношение процеса на отчитане и оценката на дейността на читалища, според новите законови правила, технологичните аспекти на целия този процес не са законово регламентирани, липсва и разпространение на добри практики в страната в тази сфера. Всяко читалище си прави отчета във форма каквато намери за добре, никъде няма точен оформат или модел за това, никой не знае кое е правилното съдържание и кое не.

И с последните промени на Закона за народните читалища не беше предвидено законът да има правилник за неговото прилагане просто защото става въпрос за трайно фоормирана законодателна воля, че този закон не се нуждае от подзаконов акт, който да пояснява и детайлизира основната законова уредба.

Нови писма-указания, инструкции и други подобни по приложението на закона не са издавани.

Актуални методически указания по прилагането на закона, насоки или правила, издадени от компетентния държавен орган – Министерство на културата също липсват.

Изводът, който може да бъде направен от всичко това е, че законодателната и централната изпълнителна власт демонстрират дезинтересираност или по-скоро склонност към делегиране на правомощията си свързани с прекия контрол, мониторинг и отчетност на дейността на читалищата към местната власт. Следователно цялата тази констатирана липса на установени практики, правила, модели, формати на документи и други такива, включени в процеса на планиране и отчитане на дейността на народните читалища може да бъде преодоляна чрез обединяване на усилията на служителите на местната администрация, работеща с читалищата от цялата страна за разработване, одобряване и внедряване на унифицирани процедури на работа и форми на документи, чрез които да бъде осъществяван целия този процес.

Ролята на държавата

Ролята на държавата, по отношение на разясняването и улесняването на прилагането на ЗНЧ понастоящем се свежда до издаването и разпращането на Писмо от 30.12.2010 г., издадено от Заместник министър-председателя и Министър на финансите и разпратено да Председателите на Общински съвети и Кметове на общини, с което той ги уведомява за основните принципни насоки, които следва да се имат предвид при съставянето и изпълнението на бюджета на общината за 2011 година. Там където се визира разходната част на бюджета и се изреждат видовете функции за делегираните от

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд държавата дейности и за местните дейности в рамките на Функция 6 - „Почивно дело, култура, религиозни дейности” е обособена Дейност 738 - „Читалища”, в която се казва:

„Обръщаме внимание при съставянето на бюджета на общината за тази дейност да се имат предвид приетите през 2009 г. промени в глава четвърта „Имущество и финансиране” на ЗНЧ. Съгласно чл. 26а председателите на народните читалища представят ежегодно на кмета на общината предложения за своята дейност. Общинският съвет приема годишна програма за развитието на читалищната дейност в съответната община. Програмата се изпълнява от читалищата въз основа на финансово обезпечени договори, сключени с кмета на общината. Съгласно чл. 22, ал. 3, гласуваната от общинския съвет субсидия за народните читалища, определена на база на единния разходен стандарт и по реда на дофинансиране от собствени приходи на общината, не може да се отклонява от общината за други цели.”

В писмото се съдържа и допълнителна информация до българските общини, че във връзка с изпълнението на Програма „Глобални библиотеки” за 2011 г. е увеличена субсидираната численост на 164 читалища в страната. Поради това, предвидените средства по бюджета на общината за читалищна дейност, без тези на отпуснатите допълнителни целеви бройки по Програма „Глобални библиотеки”, се разпределят между читалища, съгласно разпоредбите на чл. 23, ал. 1 от Закона за народните читалища (ЗНЧ).

Ролята на Министерството на културата

Ролята на Министерството на културата като ресорния държавен орган отговарящ за читалищата по отношение улесняване прилагането на ЗНЧ се свързва с приемането прилагането на Механизъм за разпределение на общинската годишна субсидия за читалищата, който действа от преди промените в закона от 2009 г. и който очертава в най-общ план насоките и правилата, по които би следвало да става разпределянето на субсидията за народните читалища. Според Механизма, общинските съвети следва да предвидят в разходната част на бюджетите на всяка община средства под формата на субсидии за развитие на читалищната дейност, като се съобразяват с изложените по-долу показатели, характеризиращи основните цели на съществуването на читалищата.

Доразвивайки ЗНЧ, в частта в която се урежда начина на разпределяне на предвидените средства за читалищна дейност на местно ниво Механизмът определя следните основни показатели по които става разпределянето:

- I. Брой на жителите в населеното място или района, обслужван от читалището.
- II. Брой регистрирани читалищни членове.
- III. Дейност
 1. Библиотечно и информационно обслужване :
 - библиотечен фонд;
 - набавени библиотечни материали;
 - брой на абонираните периодични издания;
 - брой на читателски посещения;
 - степен на автоматизация.
 2. Любителско художествено творчество:
 - постоянно действащи колективи;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

- временно действащи колективи;
- международни, национални и общински участия и награди, спечелени от колективите за любителско художествено творчество.

3. Школи по изкуствата.
4. Школи за изучаване на чужди езици.
5. Клубове и кръжоци.
6. Действащи музейни /галерийни/ сбирки.
7. Работа по проекти.
8. Други читалищни дейности.

IV. Материална база:

1. Разгърната площ в кв. м за читалищна дейност.
2. Брой места в салоните.
3. Техническа база

V. Субсидирана численост на персонала.

VI. Общ бюджет на читалището за предходната година.

VII. Управленческа инициатива при стопанисване на читалищната собственост и набиране на собствени приходи.

Механизмът завършва с препоръката за изразходването на предоставената субсидия да се сключва договор между Председателя на Настоятелството на съответното читалище и кмета на общината и с указанието, че всичко изложено е съгласувано от Министерството на финансите.

Анализът на тези документи на централната власт, които съдържат елементи на указания или насоки относно приложението на отделни норми или комплекси от норми от ЗНЧ показва, че критериите по които се разпределя ежегодното публично финансиране за читалищата, са всъщност показателите които държавата е определила като приоритетни при осъществяване на своята политика спрямо читалищната дейност в страната. Тези критерии са относително константни, т.е. не се влияят от законови промени било то и по-радикални каквито бяха тези от 2009 г. и по своята природа те могат да се разделят на две основни групи обективни и субективни.

Обективните критерии включват в себе си отражение на факти от обективната действителност, каквито са брой на жителите в населеното място или района, обслужван от читалището, брой на регистрирани читалищни членове и материална база.

Субективните критерии са свързани с обстоятелства, които зависят от действията и преценката на лицата, които ръководят читалищата и тяхната дейност. Основният субективен критерий е характера и обема на читалищната дейност, след който следват субсидираната численост на персонала, бюджета на читалището за предходната година и реализираните приходи от собствена дейност.

Актуалната практика

Ядрото на целия нов двустранен процес по планиране и отчитане на дейността на народните читалища представлява годишната програма за развитие на читалищната дейност, която следва да приема всяка община. Нейното разработване, изпълнение и отчитане включва един постоянен цикъл от взаимнообвързани действия на читалищата и общината, чиято последователност е строго разписана в закона, както следва:

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

1. Председателите на народните читалища на територията на съответната община ежегодно, в срок до 10 ноември представят на кмета предложения за своята дейност през следващата година.

2. Кметът на общината внася направените предложения в общинския съвет, който приема годишна програма за развитие на читалищната дейност в съответната община.

3. Програмата се изпълнява от читалищата въз основа на финансово обезпечени договори, сключени с кмета на общината.

4. Председателите на читалищата представят ежегодно до 31 март пред кмета на общината и общинския съвет доклад за осъществените читалищни дейности в изпълнение на годишната програма и за изразходваните от бюджета средства през предходната година.

5. Докладите на читалищата на територията на една община се обсъждат от общинския съвет на първото открито заседание след 31 март с участието на представителите на съответните народни читалища - вносителите на докладите.

6. На база на докладите за дейността и изразходваните средства за предходната година на читалищата и на основата на предложенията им за тяхната дейността през следващата година се създава годишната програма за развитие на читалищната дейност за следващата година.

Актуалната практика, че понастоящем липсват ясни критерии и стандарти за съдържание, форма и обем на документа, наречен от ЗНЧ годишната програма за развитие на читалищната дейност и българските общини, на база получените от народните читалища предложения и доклади разработват такива годишни програми каквито намерят за добре. Някои звучат като стратегически документи, други като набор от препоръки за развитие на местни политики, трети като планове за действие или дори като планове за развитие, четвърти като отчети за приходите и разходите и т.н.

Примери от практиката

Годишна програма за развитие на читалищната дейност в Община Пазарджик за 2011 г., например, се състои от две големи части. Първата от тях съдържа основните насоки за развитието на читалищната дейност през 2011 г. и включва подразделите Основни задачи, Библиотечна дейност, Културно-масова дейност, Любителско художествено творчество, Подобряване финансовото състояние на читалището, Обучение и квалификация. В тях обаче липсва конкретика, а по-скоро всеки подраздел съдържа генерални цели, които следва да се постигат които звучат по следния начин:

- да спомага изграждането на ценностна система у децата и младежите;
- провеждане на срещи и литературни четения на новоиздадена литература и млади автори;
- повишаване на художественото и жанрово разнообразие на културните;
- повишаване на художествено-творческите постижения на любителските състави и индивидуални изпълнители;
- осъществяване на контакти с личности и фирми за набиране на допълнителни средства;
- участие на щатния работник в семинари, обучения и др., свързани с повишаване квалификацията му. Изброяването е примерно, като тази част от годишната програма

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд звучи като дългосрочна стратегия за развитие на читалищната дейност в община Пазарджик.

Втората част от програмата включва образно казано определянето на задълженията, които общината поема. В нея се казва, че през 2011 г. Община Пазарджик ще оказва съдействие на читалищата в следните насоки:

- обновяване на материалната база на читалищата
- обогатяване на библиотечния фонд
- да се продължи търсенето на иновативни форми за привличане на младите хора;
- съхраняване на националните традиции, ценности и фолклор.
- популяризиране на културно-историческото наследство.
- утвърждаване на читалищата, като обществени образователни, информационни центрове, осигуряващи равен достъп на всички.

Част от изброените неща звучат наистина като поемането на ангажименти от общината, но преобладаващи са общите постулати и дългосрочните препоръки, които отново звучат като цялостна стратегия.

Годишна програма за развитие на читалищната дейност през 2010 г. в Община Попово по подраздели почти преповтаря представената по-горе програма на Община Пазарджик за 2011 г., но за разлика последната, съдържа изчерпателен пълен 12-месечен календар на мероприятията в общината срещу всяко от което са записани народните читалища, които следва да отговарят или да участват в тях. Например за месец Април е предвидено провеждането на Шести общински преглед на любителското художествено творчество, за който отговаря НЧ гр. Попово и Преглед на капански хумор и сатира, за който отговорно е НЧ с. Паламарца. През месец Май ще бъдат организирани Празник на духовата музика от с участието на НЧ с. Кардам и Пети регионален преглед на читалищното любителско творчество – от НЧ гр. Попово. През месец септември ще се организира Есенен салон на изкуствата и занаятите, за който ще отговаря НЧ гр. Попово и т.н. В края на програмата е записано, че тя е изготвена въз основа на разработените насоки, задачи и цели за развитие през 2010 г. от всяко читалище на територията на община Попово, а насоките и плана за културните дейности през 2010 г. са приети на редовно заседание на Настоятелствата на народните читалища и се намират за сведение в Направление “Култура”, Дирекция “Хуманитарни дейности”.

В годишната програма за развитие на читалищната дейност в Община Златоград за 2010 г. е записано, че същата е създадена въз основа на направените от местните читалища предложения за дейността им и е съобразена със стратегическите документи за развитие на общината. Програмата, според нейните автори ще подпомогне и популяризира годишното планиране и финансиране на читалищните дейности.

На територията на общината са съдебно регистрирани общо четири читалища, които имат регистрация и в Министерството на културата. Оттук нататък в програмата следват общите положения и насоки, които звучат така: народните читалища са основен и стабилен фактор за развитие на местната култура в частност и като цяло на българската култура. Все повече те се очертават не само като културни центрове, но и като такива на гражданското общество. В раздела от

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд програмата, озаглавен цели и приоритети като основна цел е записано утвърждаването на читалищата в община Златоград като културно-просветни средища с активни културни, информационни, социални и граждански функции. За нейното постигане ще съдействат реализирането на следните подцели:

1. Осигуряване на устойчива подкрепа за читалищата в общината за реализиране на основните им дейности и развитието на съвременни форми на работа;
2. Разширяване обхвата на дейността на читалищата в общественозначими сфери като социалната и информационно-консултантската;
3. Насърчаване на трансграничното сътрудничество;
4. Развитие и поддържане на читалищната инфраструктура.

След всички тези общи стратегически насоки, изложени подробно на 3 страници от програмата, на последната ѝ страница в съвсем синтезиран табличен вид е представен раздел трети, озаглавен Финансиране на читалищната дейност в община Златоград за 2010 г., който съдържа наименованието на всяко от 4-те читалища, щатната бройка, размера на държавната субсидия и размера на общинската субсидия. Описание на дейности просто липсва.

Годишната програма за развитие на читалищната дейност в община Шумен – 2010 година изобщо не съдържа насоки, цели, подцели или приоритети, а представлява една таблица от осем колони, които включват – номер по ред, наименование на читалището, местонахождение (община, сметство), дейности, субсидирана численост за 2010 г., държавна субсидия, собствени приходи, проекти. Срещу името на всяко от 34-те изброени народни читалища стои изброяване на дейности, посочване на общия размер на държавната субсидия и разбивка на собствените приходи. Програмата завършва с уточнението, че субсидия от общинския бюджет ще бъде договорена в индивидуален договор сключен между кмета на Община Шумен и читалището /чл. 26а, ал. 3 от Закона за народните читалища/.

Роля на местната власт

Възможната положителна роля на местната власт би била приемането и внедряването на практика на модел за отчет, план и програма за дейността на народните читалища като съвкупност от единни критерии и стандарти за тяхното съдържание, обхват и обем.

Една годишна програма за развитие на читалищната дейност задължително следва да включва:

- Основните приоритети на читалището като в този раздел може да се включат основни акценти, управленски политики и задачи. Като подразделения се включват стратегически насоки за организационно развитие на читалищата, към съответните приоритети и основна цел за организационно развитие на всяко едно от перата на читалището за съответния приоритет. Могат да се добавят и специфични цели като сътрудничеството между читалищните организации, насърчаването на активна гражданска позиция и др.

- Мероприятия за изпълнение – в този раздел се описват всички планирани дейности, които читалището иска да осъществи през годината. Те може да са в сферата

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд на развиване на социална и културна дейност; участие в провеждане на национални празници; организиране и провеждане на празници и чествания; организиране и провеждане на празници и чествания от местно значение; подготовка и кандидатстване за одобрение по нови проекти по оперативни програми на ЕС; развитие на алтернативни занимания; вземане на участия в семинари и обучения с цел развитие на професионални умения и потенциал, както и за актуална информация; библиотечна дейност; разкриване на нови културни дейности, клубове по интереси и други занимания в свободното време и др.

Съдействието на регионалните експертно-консултантски и информационни центрове „Читалища”

Един безспорен помощник на местната власт при реализация на нейната роля, посочена по-горе биха били регионалните експертно-консултантски и информационни центрове „Читалища”. Самото тяхно създаване и функциониране е представлява пример за добра практика.

За подпомагане на националната политика към читалищата, основана на принципите на децентрализацията, на съхраняване на местните традиции и активното гражданско участие, от началото на 2005 г. са изградени 29 регионални експертно-консултантски и информационни центрове „Читалища” /РЕКИЦ/. Тяхното появяване е и в отговор на нарасналите изисквания към този сектор. По своята същност РЕКИЦ представляват нови структурни звена, създадени в рамките на определената обща субсидирана численост за читалищата.

Основна цел, поставена с изграждането и институционализирането на РЕКИЦ е:

- стимулиране на започналите процеси на обновление в читалищата;
 - продиктувана необходимост, на местно ниво, да се създаде работещ механизъм за подобряване на капацитета на българското читалище в новите условия;
 - стимулиране на започналия процес на изграждане на добро и ефективно партньорство с местните власти;
 - присъствие и участие в разработката, защитата и осъществяването на проекти.
- Самите РЕКИЦ съдействат на Министерството на културата по отношение на:
- Създаване на база данни, представяща всички действащи читалища в съответната област.
 - Осъществяване на методическа и експертно-консултантска дейност.
 - Разработване на експертни становища по състоянието и проблемите на читалищата, предоставяне на Министерството на културата, на областните и общинските администрации.
 - Подпомагане на читалищата при разработване и участие в проекти.
 - Организиране и участие в осъществяването на обучителни програми, курсове и други квалификационни дейности.
 - Координиране участието на читалищата в териториалната библиотечно-информационна мрежа и подпомагане модернизиранието им като основни културни и информационни центрове за местната общност.
 - Организиране и провеждане на регионални срещи по проблемите на читалищата.
 - Партниране с други организации за осигуряване на широка информираност на местната общност за принципите присъщи на Европейския съюз.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЗАКОН ЗА ОБЩЕСТВЕНИТЕ БИБЛИОТЕКИ

Обн., ДВ, бр. 42 от 5.06.2009 г., в сила от 6.07.2009 г., изм., бр. 74 от 15.09.2009 г., в сила от 15.09.2009 г., бр. 38 от 21.05.2010 г.

Глава първа

ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Чл. 1. Този закон урежда учредяването, видовете, функциите, управлението и финансирането на обществените библиотеки.

Чл. 2. Обществените библиотеки са образователни, информационни и културни институти с национално и местно значение, които събират, обработват, организират, съхраняват и предоставят за обществено ползване печатни и други произведения и информация, включително за книжовното и литературното културно наследство.

Чл. 3. Обществените библиотеки осигуряват правото на гражданите на равнопоставен и свободен достъп до библиотечно-информационното обслужване. Те съдействат за изграждането на гражданското и информационното общество.

Чл. 4. Обществените библиотеки предоставят безплатно основни библиотечни услуги.

Чл. 5. Обществените библиотеки могат да се сдружават за защита на своите интереси и за провеждане на съвместни дейности и инициативи.

Чл. 6. Министърът на културата осъществява държавната политика по отношение на обществените библиотеки, като създава условия за тяхното развитие.

Глава втора

ОБЩЕСТВЕНИ БИБЛИОТЕКИ

Раздел I

Общи положения

Чл. 7. Обществени библиотеки са Националната библиотека "Св. св. Кирил и Методий", регионалните, общинските и читалищните библиотеки.

Чл. 8. (1) Обществената библиотека трябва да отговаря на следните условия:

1. да притежава библиотечен фонд с обем над 3000 регистрационни библиотечни единици;

2. да осигурява библиотечно-информационното обслужване на гражданите на територията, определена с акта на учредяването ѝ;

3. да разполага с подходящи помещения, оборудване и обзавеждане;

4. да има осигурени източници за финансиране, и

5. да има квалифициран персонал.

(2) Условието по ал. 1 се определят в Стандарта за библиотечно-информационно обслужване, утвърден от министъра на културата по предложение на Националния съвет по библиотечно дело.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Чл. 9. (1) Обществените библиотеки определят своите задачи и структура при условията и по реда на този закон.

(2) Обществените библиотеки могат да създават филиали, както и да организират подвижни форми за осигуряване на по-добро библиотечно-информационно обслужване на гражданите.

Чл. 10. (1) Министерството на културата създава и поддържа публичен регистър на обществените библиотеки.

(2) За вписване в регистъра по ал. 1 се подава заявление, придружено с документи, удостоверяващи изискванията на чл. 8, ал. 1.

Раздел II

Национална библиотека "Св. св. Кирил и Методий"

Чл. 11. (1) Националната библиотека "Св. св. Кирил и Методий", наричана по-нататък "Националната библиотека", е държавен културен институт с национално значение.

(2) Националната библиотека е юридическо лице със седалище София.

Чл. 12. (1) Националната библиотека осъществява функциите по събиране, обработване, организиране, съхраняване и предоставяне за ползване на български и чужди граждани печатни и други произведения, издадени на територията на страната.

(2) Функциите по ал. 1 са основни за Националната библиотека.

Чл. 13. (1) Националната библиотека поддържа следните основни библиотечни колекции:

1. уникални колекции от български, славянски, ориенталски и други чуждоезични ръкописи, архивни документи, редки и ценни старопечатни книги;

2. колекции от специални издания (официални издания; картографски и графични издания, музикални издания и други);

3. колекция от печатни и други произведения на българската книжнина по реда на Закона за задължителното депозирание на печатни и други произведения (Архив на българската книга);

4. представителна колекция от чуждестранна литература във всички области на знанието;

5. колекция от публикации в чужбина на български език или свързани по съдържанието си с България, както и преводни издания на български автори, издадени в чужбина (Булгарика).

(2) За колекциите, които съдържат културни ценности, се прилагат изискванията на Закона за културното наследство.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Чл. 14. Националната библиотека осигурява достъп до:

1. библиотечните си колекции и бази данни на български и чуждестранни граждани, както и до библиотечните колекции и бази данни на други библиотеки чрез междубиблиотечно заемане на документи;

2. информация за библиотечния си фонд и за библиотечните фондове на други библиотеки в страната и в чужбина чрез поддържане и ползване на каталози и бази данни.

Чл. 15. (1) Националната библиотека създава Българска национална библиография, като:

1. изработва и предоставя за ползване на библиотеки, други институции и граждани в страната и в чужбина библиографските записи на задължителните екземпляри, депозирани по реда на Закона за задължителното депозирание на печатни и други произведения;

2. предоставя на Националния статистически институт статистическите данни за издателската продукция в страната;

3. сътрудничи на международни информационни издания и бази данни чрез предоставяне на библиографска информация.

(2) Националната библиотека публикува и разпространява националната библиография по ал. 1.

Чл. 16. (1) Националната библиотека извършва:

1. реставрация и консервация на български, славянски, ориенталски и други чуждоезични ръкописи, архивни документи, редки, ценни и старопечатни издания, които са културни ценности национално богатство;

2. научни и научно-приложни изследвания в областта на библиотекознанието, библиографознанието, книгознанието, архивистиката, реставрацията и консервацията на книжни материали и издава научна и научно-приложна литература.

(2) Дейностите по ал. 1, т. 1 се извършват при условията и по реда на Закона за културното наследство.

Чл. 17. Националната библиотека като национален представител на агенциите за присъждане на международни стандартни номера на книги, периодични издания и други видове документи определя международните стандартни номера за българските издания.

Чл. 18. Националната библиотека може да извършва и следните дейности:

1. координира развитието на автоматизираната библиотечно-информационна мрежа на обществените библиотеки;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

2. предоставя консултантска и експертна помощ на библиотеки, други институции и граждани;
3. участва в международни организации и извършва международна дейност, свързани с библиотечното дело;
4. разработва и участва в национални и международни проекти и програми;
5. организира и провежда културни, образователни и информационни инициативи и прояви;
6. координира дейността по издирването и библиографирането на ръкописно-документалното наследство на територията на страната.

Чл. 19. (1) Националната библиотека се ръководи и представлява от директор.

(2) Директор на Националната библиотека може да бъде лице, което:

1. е български гражданин;
2. е с висше образование с образователно-квалификационна степен "магистър" в професионалните области "Хуманитарни науки" или "Социални, стопански и правни науки";
3. има 5 години професионален опит на ръководна длъжност в библиотека;
4. е хабилитирано лице.

(3) Директорът на Националната библиотека не може да:

1. упражнява търговска дейност или да е управител, търговски пълномощник, търговски представител, прокурист, търговски посредник, ликвидатор или синдик;
2. е член на орган на управление или контрол на юридическо лице с нестопанска цел, търговско дружество или кооперация;
3. упражнява свободна професия, с изключение на научна или преподавателска дейност или упражняване на авторски и сродни права.

(4) Директорът на Националната библиотека може да участва като представител на държавата или общината в управителните или контролните органи на търговските дружества с държавно или общинско участие в капитала или на юридически лица, създадени със закон, за което не получава възнаграждение.

(5) Директорът на Националната библиотека може да участва в управителните органи

Проект „Подобряване на работата на общинските администрации по мониторинга и контрола върху прилагането на Закона за обществените библиотеки и Закона за народните читалища в сътрудничество със заинтересованите страни”, изпълняван от Национален Фонд „Култура”, Договор № 10-13-9С/08.11.2010 г., Бюджетна линия BG051PO002/10/1.3-03

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд на юридически лица с нестопанска цел при сдружаване на културни институти, за което не получава възнаграждение.

(6) Директорът на Националната библиотека се назначава от министъра на културата въз основа на конкурс съгласно Кодекса на труда за срок 5 години. Конкурсът се провежда след представяне на концепция по ред, определен в наредбата по чл. 5, ал. 4 от Закона за закрила и развитие на културата.

(7) При осъществяването на дейността си директорът се подпомага от дирекционен съвет и научен съвет.

Чл. 20. (Изм. - ДВ, бр. 38 от 2010 г.) Към Националната библиотека действа научен съвет по библиотечно-информационни науки при условията и по реда на Закона за развитието на академичния състав в Република България.

Чл. 21. На длъжност библиотекар в Националната библиотека могат да бъдат назначени лица, които притежават:

1. висше образование с образователно-квалификационна степен "магистър" или "бакалавър" в професионално направление "Обществени комуникации и информационни науки";

2. професионална квалификация, придобита във висше училище, обучението по която включва най-малко 50 на сто дисциплини от библиотечно-информационния цикъл;

3. средно образование с професионална квалификация "библиотекар".

Чл. 22. Организацията, отчитането и анализът на творческата дейност в Националната библиотека се осъществяват по реда на наредба по чл. 14, ал. 5 от Закона за закрила и развитие на културата.

Чл. 23. Министърът на културата утвърждава правилник за дейността на Националната библиотека.

Чл. 24. Националната библиотека изготвя и публикува годишен отчет за своята дейност.

Раздел III

Регионални библиотеки

Чл. 25. Регионалните библиотеки са регионални културни институти.

Чл. 26. Регионалните библиотеки осъществяват функции на основна обществена библиотека на територията, определена с акта за учредяването.

Чл. 27. (1) Регионалните библиотеки изпълняват следните функции:

1. събират, съхраняват, обработват, организират и предоставят за ползване библиотечен фонд;

2. извършват библиотечно-информационно обслужване, включително междубиблиотечно заемане, и координират организацията на библиотечно-информационното обслужване на територията на региона;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

3. поддържат архив на краеведския печат и литература и координират събирането, съхраняването, организирането и разпространението на краеведска информация и библиографията по краезнание;
4. осъществяват издателска дейност, изработват и разпространяват библиографски указатели, краеведски, информационни издания и други;
5. създават и развиват регионални автоматизирани библиотечно-информационни мрежи;
6. извършват координационна, експертно-консултантска и квалификационна дейност за библиотеките от региона;
7. организират и провеждат културно-образователни инициативи;
8. разработват и участват в програми и проекти;
9. оказват съдействие на общинската администрация при реализиране на културната политика в областта на библиотечното дело;
10. събират и обработват статистическа информация и поддържат бази данни за библиотеките от региона.

(2) За поддържаните от регионалните библиотеки библиотечни колекции, които съдържат културни ценности, се прилагат изискванията на Закона за културното наследство.

Чл. 28. (1) Регионалната библиотека се ръководи и представлява от директор, назначен от кмета на общината, на чиято територия е седалището, въз основа на конкурс съгласно Кодекса на труда.

(2) Директор на регионална библиотека може да бъде лице с висше образование с образователно-квалификационна степен "магистър" в професионално направление "Обществени комуникации и информационни науки" и с 5 години професионален опит в библиотека.

(3) Условието и редът за провеждане на конкурса по ал. 1 се съгласуват с министъра на културата.

(4) При осъществяването на дейността си директорът се подпомага от дирекционен съвет и обществен съвет.

Чл. 29. На длъжност библиотекар в регионална библиотека могат да се назначават лица, които притежават:

1. висше образование с образователно-квалификационна степен "магистър" или

Проект „Подобряване на работата на общинските администрации по мониторинга и контрола върху прилагането на Закона за обществените библиотеки и Закона за народните читалища в сътрудничество със заинтересованите страни”, изпълняван от Национален Фонд „Култура”, Договор № 10-13-9С/08.11.2010 г., Бюджетна линия BG051PO002/10/1.3-03

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд
"бакалавър" в професионално направление "Обществени комуникации и информационни науки";

2. професионална квалификация, придобита във висше училище, обучението по която включва най-малко 50 на сто дисциплини на библиотечно-информационния цикъл;

3. средно образование с професионална квалификация "библиотекар".

Чл. 30. Министърът на културата утвърждава правилник за дейността на регионалната библиотека след съгласуване с кмета на общината, на чиято територия се намира седалището на съответната библиотека.

Чл. 31. Регионалната библиотека изготвя и публикува годишен отчет за своята дейност.

Раздел IV

Общински библиотеки

Чл. 32. Общинските библиотеки са общински културни институти.

Чл. 33. (1) Общинските библиотеки са централни обществени библиотеки на територията на съответната община и изпълняват следните функции:

1. събират, съхраняват, обработват, организират и предоставят за ползване библиотечен фонд;

2. извършват библиотечно-информационно обслужване, включително междубиблиотечно заемане;

3. извършват краеведска дейност;

4. участват в регионалните автоматизирани библиотечни мрежи;

5. подпомагат читалищните библиотеки на територията на съответната община и си взаимодействат с други библиотеки и организации за изграждане на филиали или подвижни форми за библиотечно обслужване;

6. участват в програми и проекти;

7. организират и провеждат културно-образователни инициативи;

8. оказват съдействие на общинската администрация при реализиране на културната политика в областта на библиотечното дело.

(2) За поддържаните от общинските библиотеки библиотечни колекции, които съдържат културни ценности, се прилагат изискванията на Закона за културното наследство.

Чл. 34. (1) Общинската библиотека се представлява и ръководи от директор, назначен от кмета на общината, въз основа на конкурс съгласно Кодекса на труда.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

(2) Директор на общинска библиотека може да бъде лице с висше образование с образователно-квалификационна степен "магистър" или "бакалавър" в професионално направление "Обществени комуникации и информационни науки" и с три години професионален опит в библиотека.

(3) Условието за провеждане на конкурса по ал. 1 се съгласува с министъра на културата.

(4) При осъществяването на дейността си директорът се подпомага от обществен съвет. Чл. 35. На длъжност библиотекар в общинска библиотека могат да се назначават лица, които притежават:

1. висше образование с образователно-квалификационна степен "магистър" или "бакалавър" в професионално направление "Обществени комуникации и информационни науки";

2. професионална квалификация, придобита във висше училище, обучението по която включва най-малко 50 на сто дисциплини от библиотечно-информационния цикъл;

3. средно образование с професионална квалификация "библиотекар".

Чл. 36. Общинският съвет приема правилник за дейността на общинската библиотека по предложение на кмета на общината.

Раздел V

Читалищни библиотеки

Чл. 37. (1) Читалищните библиотеки са обществени библиотеки на територията на населеното място, изградени на принципите на близост, достъпност и оперативност на основното библиотечно-информационно обслужване на населението. Читалищните библиотеки не са самостоятелни юридически лица. Те функционират към народните читалища и се създават съгласно Закона за народните читалища.

(2) Читалищните библиотеки изпълняват следните функции:

1. събират, съхраняват, организират и предоставят за ползване библиотечен фонд;

2. извършват библиотечно-информационно обслужване и осъществяват подвижни форми за библиотечно-информационно обслужване при необходимост;

3. извършват краеведска дейност;

4. участват в регионалните автоматизирани библиотечни мрежи;

5. съдействат за повишаване на образователното ниво, продължаващото образование, информираността, качеството на живот, социалната интеграция и разширяването на електронния достъп до информацията.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

(3) За поддържаните от читалищните библиотеки библиотечни колекции, които съдържат културни ценности, се прилагат изискванията на Закона за културното наследство.

Чл. 38. (1) Читалищната библиотека се ръководи от главен библиотекар.

(2) Главният библиотекар трябва да е лице с висше образование с образователно-квалификационна степен "магистър" или "бакалавър" в професионално направление "Обществени комуникации и информационни науки" и с една година професионален опит в библиотека.

(3) Главният библиотекар се назначава от читалищното настоятелство съгласно Кодекса на труда.

(4) За читалищна библиотека с назначени на длъжност библиотекар по-малко от три лица ал. 1 не се прилага.

Чл. 39. На длъжност библиотекар в читалищна библиотека могат да се назначават лица, които притежават:

1. професионална квалификация, придобита във висше училище, обучението по която включва най-малко 50 на сто дисциплини от библиотечно-информационния цикъл;

2. средно образование с професионална квалификация "библиотекар".

Чл. 40. Читалищното настоятелство приема правилник за дейността на читалищната библиотека, изготвен и предложен от главния библиотекар.

Глава трета

НАЦИОНАЛНА МРЕЖА НА ОБЩЕСТВЕНИТЕ БИБЛИОТЕКИ

Чл. 41. Обществените библиотеки си взаимодействат и функционират в Национална мрежа.

Чл. 42. (1) Националната библиотека изпълнява в Националната мрежа общонационални функции, свързани със събирането и съхраняването на националното книжовно и литературно културно наследство и достъпа до него, като:

1. създава, разпространява и предоставя библиографска информация от национално значение;

2. изпълнява функциите на централна лаборатория за реставрационни и консервационни дейности;

3. извършва експертна оценка и контрол върху консервационни проекти;

4. координира дейността на библиотеките за закрилата на наследството;

5. осигурява експертна и консултантска помощ по въпросите на закрилата на

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд наследство;

б. изпълнява функциите на национален информационен център, като отговаря за изработването на сводни описи на ръкописното книжовно и литературно наследство и ретроспективната национална библиография.

(2) Националната библиотека е национален център на автоматизираната библиотечно-информационна мрежа на обществените библиотеки.

(3) Националната библиотека изпълнява функциите на национален център за отрасловата статистика за библиотеките в страната.

(4) Информацията, събрана в изпълнение на функциите по ал. 3, се предоставя на министъра на културата.

(5) Националната библиотека изпълнява функциите по ал. 1 в съответствие с изискванията на Закона за културното наследство.

Чл. 43. Регионалните библиотеки, включени в националната мрежа, са регионални центрове при изпълнение на функциите си по чл. 27, ал. 1, т. 2, 3, 5, 6, 8 и 10 и оказват съдействие на Министерството на културата за изпълнение на държавната политика в областта на библиотечно-информационното обслужване.

Чл. 44. (1) Общинските библиотеки, включени в националната мрежа, са общински центрове при изпълнение на функциите по чл. 33, ал. 1, т. 2 - 6 и 8.

(2) Когато на територията на съответната община няма функционираща общинска библиотека, нейните функции се изпълняват от читалищната библиотека съгласувано с кмета на общината.

(3) В случаите по ал. 2, когато на територията на една община има повече от една читалищна библиотека, библиотеката по ал. 2 се определя въз основа на Стандарта за библиотечно-информационно обслужване по чл. 8, ал. 2.

Чл. 45. Читалищните библиотеки, включени в Националната мрежа, участват в автоматизираните библиотечни мрежи на територията на съответните община и област при изпълнение на функциите по чл. 37, ал. 2.

Чл. 46. (1) Министърът на културата упражнява координация, контрол и методическо ръководство върху Националната мрежа.

(2) Специализираната администрация в областта на книгата и библиотечното дело в Министерството на културата подпомага министъра на културата при осъществяването на стратегии, приоритети и програми, свързани с развитието на библиотечното дело.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Глава четвърта

НАЦИОНАЛЕН СЪВЕТ ПО БИБЛИОТЕЧНО ДЕЛО

Чл. 47. (1) (Изм. - ДВ, бр. 74 от 2009 г., в сила от 15.09.2009 г.) Към министъра на културата се създава Национален съвет по библиотечно дело като експертно-консултативен орган. В състава на съвета участват представители на обществените библиотеки, на Националната библиотека, на Съюза на народните читалища, на Министерството на културата, на Министерството на образованието, младежта и науката, на Министерството на финансите, на Националното сдружение на общините в Република България и на професионалните сдружения, осъществяващи дейност в областта на библиотечното дело.

(2) Структурата, организацията и дейността на Националния съвет по библиотечно дело се определят с правилник, утвърден от министъра на културата.

Чл. 48. Националният съвет по библиотечно дело:

1. предлага на министъра на културата стратегия за развитие на национална библиотечна мрежа;
2. координира дейността за развитието на библиотечните ресурси и библиотечно-информационното обслужване;
3. разработва и предлага политики за гарантиране достъпа на гражданите до документи и услуги чрез утвърждаване ролята на библиотеките в информационното общество;
4. предлага мерки за опазване и достъп до националното книжовно и литературно културно наследство;
5. предлага на министъра на културата за утвърждаване Стандарта за библиотечно-информационно обслужване по чл. 8, ал. 2;
6. дава оценка за дейността на обществените библиотеки съгласно Стандарта за библиотечно-информационно обслужване и предлага мерки за постигане целите на библиотеките;
7. разработва и предлага проекти на нормативни актове.

Чл. 49. (1) Към общинския съвет, на чиято територия функционират обществени библиотеки, се създава общинска комисия за развитие на библиотечно-информационното обслужване на гражданите.

(2) Съставът на общинската комисия по ал. 1 се определя с решение на общинския съвет.

(3) Общинската комисия създава условия и осъществява контрол за развитието на библиотечно-информационното обслужване на гражданите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Глава пета

БИБЛИОТЕЧНИ УСЛУГИ

Чл. 50. (1) Обществените библиотеки предоставят основни и специализирани библиотечни услуги.

(2) Редът за предоставянето на библиотечните услуги по ал. 1 се определя с правилника за дейността на съответната библиотека.

Чл. 51. (1) Основни библиотечни услуги са:

1. ползването на библиотечните колекции в библиотеката и извън нея;
2. предоставянето на вербална библиографска и фактографска информация;
3. достъп до собствени традиционни и електронни бази данни и интернет достъп за образователни, социални и научни цели.

(2) Основните библиотечни услуги се предоставят безвъзмездно.

(3) Библиотечната услуга по ал. 1, т. 1 за библиотечни колекции, които съдържат културни ценности, се предоставя в съответствие с изискванията на Закона за културното наследство.

Чл. 52. (1) Специализирани библиотечни услуги са:

1. предоставяне на писмена библиографска информация;
2. предоставяне на ретроспективни библиографски издирвания;
3. доставка на библиотечни документи от страната и чужбина;
4. достъп до външни мрежови ресурси и бази данни;
5. копиране на библиотечни документи;
6. публикуване на издания.

(2) Специализираните библиотечни услуги се предоставят възмездно.

(3) Размерът на таксите за предоставяне на специализирани библиотечни услуги по ал. 1, т. 1 - 5 се определя с тарифа на Министерския съвет, съответно с акт на общинския съвет, като постъпленията остават в съответната обществена библиотека.

Чл. 53. Обществените библиотеки създават оптимални условия за предоставяне на библиотечни услуги на хора с увреждания, учащи се и социално слаби граждани съгласно правила, приети от обществената библиотека.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Глава шеста

БИБЛИОТЕЧЕН ФОНД

Чл. 54. (1) Библиотечният фонд е съвкупност от библиотечните колекции и базите данни в една библиотека, които включват разнообразни по вид, съдържание и език публикувани и непубликувани документи, организирани в отделни колекции, с научна и информационна стойност.

(2) Библиотечният фонд е предназначен за обществено ползване, освен ако в закон е предвидено друго.

Чл. 55. (1) Библиотечният фонд е държавна или общинска собственост, съответно собственост на народните читалища.

(2) Съхраняването, ползването и разпореждането с документи от библиотечния фонд се извършват при условия и по ред, определени с наредба на министъра на културата.

(3) Дейностите по ал. 2 с културни ценности от библиотечния фонд се извършват при условията и по реда на Закона за културното наследство.

Чл. 56. (1) Държавата и общините полагат грижи за опазването на библиотечните фондове, като осигуряват условия за обновяване на библиотечния фонд и предоставят сгради със съвременно оборудване за тяхното съхранение.

(2) Опазването на библиотечните фондове е задължение на лицата, които служебно имат достъп до тях, както и на всички читатели и ползватели.

Глава седма

ФИНАНСИРАНЕ

(В сила от 1.01.2010 г. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.)

Чл. 57. (В сила от 1.01.2010 г. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Националната библиотека се финансира изцяло и приоритетно от бюджета на Министерството на културата.

Чл. 58. (В сила от 1.01.2010 г. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) (1) Националната библиотека е второстепенен разпоредител с бюджетни кредити към министъра на културата.

(2) Националната библиотека е администратор и на следните приходи:

1. такси;
2. глоби;
3. приходи по сключени договори за научноизследователски проекти и програми;
4. средства от международни фондове и програми;
5. дарения и завещания;
6. приходи от специализирани библиотечни услуги по чл. 52, ал. 1, т. 6;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

7. други приходи, установени със закон или с друг нормативен акт.

Чл. 59. (В сила от 1.01.2010 г. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Средствата по бюджета на Националната библиотека се разходват за финансиране на дейността ѝ, включително за:

1. внедряване на нови технологии с цел подобряване на библиотечно-информационното обслужване;

2. развитие на библиотечните колекции и дигитализация на книжовното и литературно наследство;

3. научноизследователски проекти и програми;

4. непрекъснато професионално образование на библиотечните специалисти.

Чл. 60. (В сила от 1.01.2010 г. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Регионалните библиотеки имат самостоятелен бюджет.

Чл. 61. (В сила от 1.01.2010 г. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Приходите по бюджета на регионалните библиотеки се формират от:

1. средства от бюджета на общините, на чиято територия е седалището - за основната им дейност, въз основа на нормативи за държавни дейности;

2. допълнителни средства от републиканския бюджет чрез бюджета на Министерството на културата за функциите по чл. 27, ал. 1, т. 2, 3, 5, 6, 8 и 10;

3. такси;

4. глоби;

5. сключени договори за проекти и програми;

6. международни фондове и програми;

7. дарения и завещания;

8. реализирани специализирани библиотечни услуги по чл. 52, ал. 1, т. 6;

9. други източници, установени със закон или с друг нормативен акт.

Чл. 62. (В сила от 1.01.2010 г. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Средствата, набрани по чл. 61, се разходват за финансиране дейността на библиотеките, включително за:

1. внедряване на нови технологии и създаване и поддържане на автоматизирана библиотечно-информационна мрежа;

Проект „Подобряване на работата на общинските администрации по мониторинга и контрола върху прилагането на Закона за обществените библиотеки и Закона за народните читалища в сътрудничество със заинтересованите страни”, изпълняван от Национален Фонд „Култура”, Договор № 10-13-9С/08.11.2010 г., Бюджетна линия BG051PO002/10/1.3-03

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

2. развитие на библиотечните колекции;

3. научноизследователски проекти и програми;

4. непрекъснато професионално образование на библиотечните специалисти;

5. дигитализация на културното наследство.

Чл. 63. (В сила от 1.01.2010 г. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) Общинските библиотеки имат самостоятелен бюджет.

Чл. 64. (В сила от 1.01.2010 г. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) (1) Общинските библиотеки се финансират от съответния общински бюджет.

(2) Общинските библиотеки с решение на общинския съвет могат да набират приходи и от:

1. такси;

2. глоби;

3. сключени договори за проекти и програми;

4. международни фондове и програми;

5. дарения и завещания;

6. реализирани специализирани библиотечни услуги по чл. 52, ал. 1, т. 6;

7. други източници, установени със закон или с друг нормативен акт.

Чл. 65. (В сила от 1.01.2010 г. - ДВ, бр. 42 от 2009 г.) (1) Читалищните библиотеки се финансират от бюджета на съответното читалище въз основа на нормативи за държавни дейности.

(2) Читалищните библиотеки с решение на общинския съвет получават целеви допълнителни средства от общинския бюджет за възложените им функции по чл. 44, ал. 2.

Глава осма

АДМИНИСТРАТИВНОНАКАЗАТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

Чл. 66. (1) Който повреди, унищожи или изгуби документ от библиотечния фонд, се наказва с глоба от 200 до 500 лв.

(2) Когато предмет на деянието по ал. 1 е културна ценност, наказанието е глоба от 500 до 2000 лв., ако деянието не съставлява престъпление.

Чл. 67. Длъжностно лице, което не осигури подходящи условия за опазване на документи и допусне те да се изгубят, повредят или унищожат, се наказва с глоба от

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд
200 до 2000 лв.

Чл. 68. (1) Нарушенията на този закон се установяват с актове, съставени от оправомощени от директора на съответната библиотека лица.

(2) Наказателните постановления се издават:

1. за Националната библиотека - от директора;

2. за регионалните и общинските библиотеки - от кмета на общината.

(3) Съставянето на актовете, издаването, обжалването и изпълнението на наказателните постановления се извършват по реда на Закона за административните нарушения и наказания.

ДОПЪЛНИТЕЛНА РАЗПОРЕДБА

§ 1. По смисъла на този закон:

1. "База данни" е обширен, периодично актуализиран файл с дигитализирана информация (библиографски описания, реферати, пълнотекстови документи, елементи на справочници, изображения, статистически данни и други), отнасящ се до специфичен предмет или област, съдържащ записи с унифициран формат, организиран за лесно и бързо информационно търсене и извличане на информация и документи, управляван от софтуер за системно управление на база данни.

2. "Библиотечна колекция" е сбирка от документи, организирана на основата на обща характеристика.

3. "Библиотечно-информационно обслужване" е обслужване на гражданите с библиотечни и информационни услуги.

4. "Документ" е регистрирана информация, която в документационния процес се разглежда като единство, независимо от физическата форма и отличителните белези, предназначена за предаване във времето и пространството, с цел запазване и обществено ползване.

5. "Книжовно и литературно културно наследство" е понятието по смисъла на Закона за културното наследство.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 2. За неуредените с този закон въпроси се прилага Законът за закрила и развитие на културата.

§ 3. (1) В тримесечен срок от влизането в сила на закона министърът на културата:

1. утвърждава Стандарт за библиотечно-информационно обслужване по чл. 8, ал. 2;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

2. приема наредбата по чл. 55, ал. 2;

3. утвърждава правилник за дейността на Националната библиотека.

(2) В едномесечен срок от влизането в сила на закона министърът на културата прави предложение за включване на професията "библиотекар" в Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6 от Закона за професионалното образование и обучение.

§ 4. Общественияте библиотеки привеждат дейността си в съответствие с изискванията на закона в 6-месечен срок от влизането му в сила.

§ 5. (1) Националната библиотека "Св. св. Кирил и Методий" е правоприемник на активите и пасивите на Народната библиотека "Св. св. Кирил и Методий".

(2) Директорът на Националната библиотека запазва правата си до обявяване на конкурс за длъжността.

(3) Правоотношенията с лицата, работещи по трудово правоотношение, се уреждат съгласно чл. 123 от Кодекса на труда.

§ 6. (1) Лицата, заварени на длъжностите директор на обществена библиотека по чл. 28, ал. 2 и чл. 34, ал. 2, запазват правата си до обявяване на конкурс за съответната длъжност, но за не повече от 5 години от влизането в сила на закона.

(2) Лицата, заварени на длъжност главен библиотекар на обществена библиотека по чл. 38, ал. 2, запазват правата си, но за не повече от 5 години от влизането в сила на закона.

§ 7. Лицата, заварени на длъжност библиотекар, запазват правата си, но за не повече от 7 години от влизането в сила на закона.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд
АНАЛИЗ ПО ЗАКОНА ЗА ОБЩЕСТВЕНИТЕ БИБЛИОТЕКИ

ВЪВЕДЕНИЕ

Актуалната за нашето съвремие глобализация е феномен, появил се като естествена последица от придобилото небивало развитие в последните години информационно общество, в което свободният и постоянен обмен на данни между хората се е превърнал в част от начина на тяхното съществуване. Този факт неминуемо поставя изисквания и променя облика и призиванието на библиотеките.

Обществените библиотеки в България по традиция са призвани да бъдат катализатор за развитие на образованието и културата и за разширяване на достъпа до информация на гражданите. В много случаи и в днешни дни те са единственият местен информационен център, представляващ източник и порт за достигане до всякакъв вид информация. Така библиотеките съхраняват и днес ролята си на ключови фактори за ограмотяването, образоваността и информираността на хората, както и допринасят за развитие на местните общности и развитието на гражданското общество.

ЗАКОНЪТ ЗА ОБЩЕСТВЕНИТЕ БИБЛИОТЕКИ

Отчитайки съществуващите реалности 40-то Народно събрание на Република България, в средата на 2009 година прие Закона за обществените библиотеки (ЗОБ), който е в сила от 5 юни 2009 година.

Това е първият по рода си за съвременното българско законодателство нормативен акт, който си поставя за цел да обхване и регулира цялата съвкупност от обществени отношения, отнасящи се до българските библиотеки в самостоятелен изцяло нов закон.

Най-общо ЗОБ усъвършенства съществуващата преди приемането му нормативна уредба на библиотеките в страната, систематизира я и я актуализира съобразно съвременните изисквания и нужди на обществото.

Основните цели, които са преследвани с неговото приемане са следните:

1. Обновяване на библиотечните колекции с нови информационни източници в традиционен вид и на електронни носители;
2. Приемане на Стратегия за развитие на национална библиотечна мрежа за срок 7 години с цел осигуряване на свободен и равен достъп на гражданите до библиотечните ресурси и националните и международните информационни ресурси;
3. Определяне на мястото и ролята на Националната библиотека като държавен културен институт с национално значение, чиито основни задачи са свързани със събирането, съхраняването, предоставянето за ползване и разпространяването на информация за националното писмено културно-историческо наследство;
4. Развитие на териториалните библиотечни мрежи на базата на регионалните и водещите читалищни библиотеки като предпоставка за равноправен достъп на гражданите до информация, възможности за учене през целия живот за квалификация и преквалификация, за задоволяване на културни потребности;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

5. Усъвършенстване на системата на финансиране с оглед осигуряване на необходимите информационни, кадрови и материални ресурси както чрез бюджета, така и чрез реализирането на проекти и програми;

6. Оптимизиране на броя на библиотеките и организацията на обслужване в съответствие с практиката на страните-членки на Европейския съюз и според действителните потребности на всеки регион;

7. Активизиране на сътрудничеството на Министерството на културата с общините и ведомствата с цел координиране оптимизацията на библиотечното обслужване и осъществяване на съвместни проекти.

За преследването и постигането на всички тези нови цели основополагаща се явява създадената и функционираща от десетилетия библиотечна инфраструктура, чрез която се осигурява библиотечно-информационно обслужване на териториален и отраслов принцип.

ПРАВНАТА УРЕДБА НА ОБЩЕСТВЕНИТЕ БИБЛИОТЕКИ В БЪЛГАРИЯ

Законът за обществените библиотеки представлява устройствен закон за българските обществени библиотеки, стремейки се да изчерпи в себе си всички основни правила за поведение, които съдържат в себе си регулацията на обществените отношения свързани с библиотеките. Това следва непосредствено от разпоредбата на неговия чл. 1, според която законът урежда учредяването, видовете, функциите, управлението и финансирането на обществените библиотеки в България. Това следва и от нормата чл. 9, ал. 1 от закона, според която обществените библиотеки определят своите задачи и структура при условията и по реда на ЗОБ.

Според определението дадено в ЗОБ, обществените библиотеки са образователни, информационни и културни институти с национално и местно значение, които събират, обработват, организират, съхраняват и предоставят за обществено ползване печатни и други произведения и информация, включително за книжовното и литературното културно наследство. Те осигуряват правото на гражданите на равнопоставен и свободен достъп до библиотечно-информационно обслужване и съдействат за изграждането на гражданското и информационното общество.

Обществените библиотеки предоставят основни и специализирани библиотечни услуги. Основните библиотечни услуги са безплатни, а специализираните се предоставят срещу заплащане.

В закона е предвидено, че обществените библиотеки могат да се сдружават за защита на своите интереси и за провеждане на съвместни дейности и инициативи. Законът предоставя на обществените библиотеки и правото да създават филиали, както и да организират подвижни форми за осигуряване на по-добро библиотечно-информационно обслужване на гражданите. Всички тези нови правни възможности създава благоприятни нормативни условия за повишаване на техния капацитет и разширяване на обхвата на дейността им.

В ЗОБ, за първи път ясно е определена и ролята на органите на централна и местна власт спрямо обществените библиотеки. От гледна точка на централната власт е предвидено, че Министерството на културата осъществява държавната политика по отношение на обществените библиотеки, като създава условия за тяхното развитие.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд
Министерството на културата е и държавният орган, който създава и поддържа публичен регистър на обществените библиотеки

Видовете обществени библиотеки

Според ЗОБ статут на обществени библиотеки са:

1. Националната библиотека “Св. св. Кирил и Методий”;
2. Регионалните библиотеки;
3. Общинските библиотеки и
4. Читалищните библиотеки.

За да може да се квалифицира като обществена, съответната библиотека трябва да отговаря на заложените в закона минимални изисквания, които са квалифициращи за нейния статут, както следва:

1. Да притежава библиотечен фонд с обем над 3000 регистрационни библиотечни единици;
2. Да осигурява библиотечно-информационното обслужване на гражданите на територията, определена с акта на учредяването ѝ;
3. Да разполага с подходящи помещения, оборудване и обзавеждане;
4. Да има осигурени източници за финасиране и
5. Да има квалифициран персонал.

Посочените минимални изисквания се определят, според закона, в стандарт за библиотечно-информационно обслужване, утвърден от министъра на културата по предложение на Националния съвет по библиотечно дело.

Регионалните библиотеки

Според закона, регионалната библиотека е регионален културен институт, който осъществява дейността си съгласно приетата нормативна уредба на територията на съответната община. Този вид библиотека е юридическо лице на бюджетна издръжка и има правата и задълженията на второстепенен разпоредител на бюджетни средства.

Специфичното при регионалните библиотеки е това, че според закона те осъществяват функции на основната обществена библиотека на съответната територия. Обхватът на тази територия се определя с акта за учредяването на регионалната обществена библиотека.

Основните функции на регионалните библиотеки са фиксирани в ЗОБ по следния начин:

1. Събиране, съхраняване, обработка, организиране и предоставяне за ползване на библиотечен фонд;
2. Извършване на библиотечно-информационно обслужване, включително междубиблиотечно заемане, и координиране организацията на библиотечно-информационното обслужване на територията на региона;
3. Поддръжка на архив на краеведския печат и литература и координация на събирането, съхраняването, организирането и разпространението на краеведска информация и библиографията по краезнание;
4. Осъществявана издателска дейност, изработване и разпространение на библиографски указатели, краеведски, информационни издания и други;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

5. Създаване и развиване на регионални автоматизирани библиотечно-информационни мрежи;
6. Извършване на координационна, експертно-консултантска и квалификационна дейност за библиотеките от региона;
7. Организиране и провеждане на културно-образователни инициативи;
8. Разработване и участие в програми и проекти;
9. Оказване съдействие на общинската администрация при реализиране на културната политика в областта на библиотечното дело и
10. Събиране и обработка на статистическа информация и поддръжка на бази данни за библиотеките от региона.

Законът съдържа достатъчно изчерпателна уредба и по отношение на структурата и управлението на регионалните библиотеки. Според него те се ръководят и представляват от директор, назначен от кмета на общината, на чиято територия е седалището, въз основа на конкурс съгласно Кодекса на труда.

При осъществяването на своята дейност директорът се подпомага от дирекционен съвет и обществен съвет.

В допълнение към това, законът урежда и минималните изисквания, на които трябва да отговарят лицата, заемащи най-важните длъжности в една регионална библиотека - директорът и библиотекарят. Директор на регионална библиотека може да бъде лице с висше образование с образователно-квалификационна степен "магистър" в професионално направление "Обществени комуникации и информационни науки" и с 5 години професионален опит в библиотека. Подробно разписани в закона са и изискванията спрямо лицата, които могат да заемат длъжността библиотекар в регионална библиотека.

Общинските библиотеки

Според закона, общинските библиотеки са общински културни институти, които осъществяват дейността си съгласно приетата нормативна уредба на територията на съответната община. Този вид библиотеки са юридическо лице на бюджетна издръжка и има правата и задълженията на второстепенен разпоредител на бюджетни средства.

Общинските библиотеки са централни обществени библиотеки на територията на съответната община и изпълняват следните функции:

1. събират, съхраняват, обработват, организират и предоставят за ползване библиотечен фонд;
2. извършват библиотечно-информационно обслужване, включително междубиблиотечно заемане;
3. извършват краеведска дейност;
4. участват в регионалните автоматизирани библиотечни мрежи;
5. подпомагат читалищните библиотеки на територията на съответната община и си взаимодействат с други библиотеки и организации за изграждане на филиали или подвижни форми за библиотечно обслужване;
6. участват в програми и проекти;
7. организират и провеждат културно-образователни инициативи;
8. оказват съдействие на общинската администрация при реализиране на културната политика в областта на библиотечното дело.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

По същия начин, както при регионалните библиотеки и тук законът съдържа достатъчно детайлна уредба и по отношение на структурата и управлението на регионалните библиотеки. Според него, общинските библиотеки се ръководят и представляват от директор, назначен от кмета на общината, въз основа на конкурс съгласно Кодекса на труда.

Законово регламентирани са и минималните изисквания, на които трябва да отговарят лицата, заемащи най-важните длъжности в общинските библиотеки - директорът и библиотекарят. Според ЗОБ, директор на общинска библиотека може да бъде лице с висше образование с образователно-квалификационна степен "магистър" или "бакалавър" в професионално направление "Обществени комуникации и информационни науки" и с три години професионален опит в библиотека. Подробно разписани в закона са и изискванията спрямо лицата, които могат да заемат длъжността библиотекар в общинска библиотека.

Читалищните библиотеки

ЗОБ определя читалищните библиотеки като обществени библиотеки на територията на населеното място, изградени на принципите на близост, достъпност и оперативност на основното библиотечно-информационно обслужване на населението. Читалищните библиотеки не са самостоятелни юридически лица. Те функционират към народните читалища и се създават съгласно [Закона за народните читалища](#). Затова и спецификата при тях е, че правилникът за дейността на читалищните библиотеки са приемат от управителния орган на читалището, към което са създадени – настоятелството, който се изготвя по предложение на главния библиотекар.

На читалищните библиотеки според Закона за обществените библиотеки са вменени следните функции:

1. Събиране, съхраняване, организиране и предоставяне за ползване библиотечен фонд;
2. Извършване на библиотечно-информационно обслужване и осъществяването на подвижни форми за библиотечно-информационно обслужване при необходимост;
3. Извършване на краеведска дейност;
4. Участие в регионалните автоматизирани библиотечни мрежи;
5. Съдействие за повишаване на образователното ниво, продължаващото образование, информираността, качеството на живот, социалната интеграция и разширяването на електронния достъп до информацията.

Както и при регионалните и общинските библиотеки и тук в закона се посочва кои лица могат да ръководят читалищните библиотеки и кой е оправомощен да извърши тяхното назначаване. Според закона, читалищните библиотеки се ръководят от главен библиотекар. Главният библиотекар се назначава от читалищното настоятелство съгласно Кодекса на труда. Той трябва да е лице с висше образование с образователно-квалификационна степен "магистър" или "бакалавър" в професионално направление "Обществени комуникации и информационни науки" и с една година професионален опит в библиотека. По същия изчерпателен начин са уредени и минималните изисквания спрямо лицата, заемащи длъжността библиотекар в читалищна библиотека.

Националната библиотека “Св. св. Кирил и Методий”

Проект „Подобряване на работата на общинските администрации по мониторинга и контрола върху прилагането на Закона за обществените библиотеки и Закона за народните читалища в сътрудничество със заинтересованите страни”, изпълняван от Национален Фонд „Култура”, Договор № 10-13-9С/08.11.2010 г., Бюджетна линия BG051PO002/10/1.3-03

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Законът определя мястото и ролята на Националната библиотека като част от нормативноустановената система на обществените библиотеки в България. Тя е юридическо лице, държавен културен институт с национално значение, чието седалище се намира на територията на град София.

Основните задачи и функции на Националната библиотека са свързани със събиране, обработване, организиране, съхраняване и предоставяне за ползване на български и чужди граждани на печатни и други произведения, издадени на територията на страната.

В изпълнение на своите основни задачи и функции Националната библиотека поддържа следните основни библиотечни колекции:

1. уникални колекции от български, славянски, ориенталски и други чуждоезични ръкописи, архивни документи, редки и ценни старопечатни книги;
2. колекции от специални издания (официални издания; картографски и графични издания, музикални издания и други);
3. колекция от печатни и други произведения на българската книжнина по реда на Закона за задължителното депозирание на печатни и други произведения (Архив на българската книга);
4. представителна колекция от чуждестранна литература във всички области на знанието;
5. колекция от публикации в чужбина на български език или свързани по съдържанието си с България, както и преводни издания на български автори, издадени в чужбина (Булгарика).

Според ЗОБ, Националната библиотека извършва реставрация и консервация на български, славянски, ориенталски и други чуждоезични ръкописи, архивни документи, редки, ценни и старопечатни издания, които са културни ценности национално богатство, както и изготвя научни и научно-приложни изследвания в областта на библиотекознанието, библиографознанието, книгознанието, архивистиката, реставрацията и консервацията на книжни материали и издава научна и научно-приложна литература.

Задължение на Националната библиотека е и създаването на Българска национална библиография.

Националната библиотека осигурява достъп до библиотечните си колекции и бази данни на български и чуждестранни граждани, както и до библиотечните колекции и бази данни на други библиотеки чрез междубиблиотечно заемане на документи и информация за библиотечния си фонд и за библиотечните фондове на други библиотеки в страната и в чужбина чрез поддържане и ползване на каталози и бази данни.

Националната библиотека може да извършва и редица дейности свързани с:

1. координацията на развитието на автоматизираната библиотечно-информационна мрежа на обществените библиотеки;
2. предоставянето на консултантска и експертна помощ на библиотеки, други институции и граждани;
3. участието в международни организации и извършва международна дейност, свързани с библиотечното дело;
4. разработването и участва в национални и международни проекти и програми;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

5. организацията и провеждането на културни, образователни и информационни инициативи и прояви и координацията на дейността по издирването и библиографирането на ръкописно-документалното наследство на територията на страната.

В ЗОБ изрично се определя начинът на ръководство и представителство на Националната библиотека. То се извършва от нейния директор. По отношение на лицето, което може да заема тази длъжност законът въвежда изисквания, свързани с придобито образование, трудов стаж и др. Наред с тези изисквания са въведени и ограничения спрямо дейностите, които лицето, заемащо длъжността директор на Националната библиотека не може да извършва. То не може да извършва търговска дейност или да е управител, търговски пълномощник, търговски представител, прокурист, търговски посредник, ликвидатор или синдик или да е член на орган на управление или контрол на юридическо лице с нестопанска цел, търговско дружество или кооперация, както и не може да упражнява свободна професия, с изключение на научна или преподавателска дейност или упражняване на авторски и сродни права.

Директорът на Националната библиотека може да участва като представител на държавата или общината в управителните или контролните органи на търговските дружества с държавно или общинско участие в капитала или на юридически лица, създадени със закон, за което не получава възнаграждение. Той може да участва също така и в управителните органи на юридически лица с нестопанска цел при сдружаване на културни институти, за което не получава възнаграждение. При осъществяването на своята дейност законът предвижда директорът да се подпомага от дирекционен съвет и научен съвет.

Законът за обществените библиотеки урежда също така и изискванията спрямо лицата, желаещи да заемат длъжността библиотекар в Националната библиотека.

Националната библиотека изготвя и публикува годишен отчет за своята дейност.

В ЗОБ са предвидени правомощията, които има държавата спрямо дейността на Националната библиотека “Св. св. Кирил и Методий”, в лицето на министъра на културата. Той е оправомощен от закона да назначава на директора на библиотеката, както и да утвърждава на правилника за нейната дейност.

Националната мрежа на обществените библиотеки в България

В отделна глава в ЗОБ намира място уредбата на Националната мрежа на обществените библиотеки.

Предвидено е обществените библиотеки да си взаимодействат и функционират в Национална мрежа. В структурата на тази мрежа Националната библиотека изпълнява общонационални функции, свързани със събирането и съхраняването на националното книжовно и литературно културно наследство и достъпа до него, като:

1. създава, разпространява и предоставя библиографска информация от национално значение;
2. изпълнява функциите на централна лаборатория за реставрационни и консервационни дейности;
3. извършва експертна оценка и контрол върху консервационни проекти; координира дейността на библиотеките за закрилата на наследството;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

4. осигурява експертна и консултантска помощ по въпросите на закрилата на наследството;

5. изпълнява функциите на национален информационен център, като отговаря за изработването на сводни описи на ръкописното книжовно и литературно наследство и ретроспективната национална библиография.

Според закона, Националната библиотека е национален център на автоматизираната библиотечно-информационна мрежа на обществените библиотеки и изпълнява функциите на национален център за отрасловата статистика за библиотеките в страната. Цялата информация, относно отрасловата статистика за библиотеките в страната, се предоставя на министъра на културата.

ЗОб определя мястото и функциите на регионалните библиотеки, които са включени в Националната мрежа на обществените библиотеки. Тези библиотеки са регионални центрове при изпълнение на своите функции свързани с:

1. извършването на библиотечно-информационно обслужване, включително междубиблиотечно заемане, и координирането на организацията на библиотечно-информационното обслужване на територията на региона;

2. поддръжката на архив на краеведския печат и литература и координацията събирането, съхраняването, организирането и разпространението на краеведска информация и библиографията по краезнание;

3. създаването и развитието на регионални автоматизирани библиотечно-информационни мрежи;

4. извършването на координационна, експертно-консултантска и квалификационна дейност за библиотеките от региона;

5. разработването и участието в програми и проекти;

6. събирането и обработването на статистическа информация и поддръжката на бази данни за библиотеките от региона.

Регионалните библиотеки, включени в Националната мрежа обществените библиотеки са задължени също така да оказват съдействие на Министерството на културата за изпълнение на държавната политика в областта на библиотечно-информационното обслужване.

Общинските библиотеки, включени в Националната мрежа на обществените библиотеки, според разпоредбите на ЗОб са общински центрове на националната мрежа, когато изпълняват функции, свързани с:

1. извършване на библиотечно-информационно обслужване, включително междубиблиотечно заемане;

2. извършване на краеведска дейност;

3. участие в регионалните автоматизирани библиотечни мрежи;

4. подпомагане на читалищните библиотеки на територията на съответната община и взаимодействие с други библиотеки и организации за изграждане на филиали или подвижни форми за библиотечно обслужване;

5. участие в програми и проекти;

6. оказване на съдействие на общинската администрация при реализиране на културната политика в областта на библиотечното дело.

В случай, че на територията на съответната община няма функционираща общинска библиотека, законът предвижда нейните функции да се изпълняват от

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд
читалищната библиотека. Тази дейност следва да се извършва съгласувано с кмета на съответната община. Когато на територията на една община има повече от една читалищна библиотека, библиотеката, която се включва в Националната мрежа се определя въз основа на Стандарта за библиотечно-информационно обслужване, утвърден от министъра на културата по предложение на Националния съвет по библиотечно дело.

Законът предвижда читалищните библиотеки, включени в Националната мрежа на обществените библиотеки да вземат участие в автоматизирани библиотечни мрежи на територията на съответните община и област при изпълнение на функциите, които са заложи в ЗОБ и бяха представени в частта на анализа, разглеждаща читалищните библиотеки като част от мрежата на обществените библиотеки в България.

Според закона, министърът на културата има правомощието да упражнява координация, контрол и методическо ръководство върху Националната мрежа, като наред с това специализираната администрация в областта на книгата и библиотечното дело в Министерството на културата подпомага министъра при осъществяването на стратегии, приоритети и програми, свързани с развитието на библиотечното дело.

Националният съвет по библиотечно дело

В Закона за обществените библиотеки е предвидено създаването на Национален съвет по библиотечно дело. Това е експертно-консултативен орган към министъра на културата, в който участват представители на основните институции, имащи отношение спрямо развитието на библиотечното дело в България като Националната библиотека, Съюза на народните читалища, Министерството на културата, Министерството на образованието, младежта и науката, Министерството на финансите, Националното сдружение на общините в Република България и професионалните сдружения, осъществяващи дейност в областта на библиотечното дело.

Структурата, организацията и дейността на Националния съвет по библиотечно дело се определят с правилник, утвърден от министъра на културата.

Наред с лицата, които участват в Националния съвет по библиотечно дело, законът подробно дефинира и неговите функции. Те са свързани с:

1. Предлагането на министъра на културата на стратегия за развитие на национална библиотечна мрежа;
2. Координирането дейността за развитието на библиотечните ресурси и библиотечно-информационното обслужване;
3. Разработването и предлагането на политики за гарантиране достъпа на гражданите до документи и услуги чрез утвърждаване ролята на библиотеките в информационното общество;
4. Предлагането на мерки за опазване и достъп до националното книжовно и литературно културно наследство;
5. Предлагането на министъра на културата за утвърждаване Стандарта за библиотечно-информационно обслужване;
6. Даването на оценка за дейността на обществените библиотеки съгласно Стандарта за библиотечно-информационно обслужване и предлагането на мерки за постигане целите на библиотеките;
7. Разработването и предлагането на проекти на нормативни актове.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Библиотечният фонд

Отчитайки важността на библиотечния фонд като основа и гаранция за нормалното функциониране на всяка обществена библиотека законодателят посвещава отделна глава в ЗОБ, която дава основни легални дефиниции.

Библиотечният фонд е съвкупност от библиотечните колекции и базите данни в една библиотека, които включват разнообразни по вид, съдържание и език публикувани и непубликувани документи, организирани в отделни колекции, с научна и информационна стойност.

Библиотечният фонд е предназначен за обществено ползване. Ограничения в тази връзка могат да бъдат предвидени единствено със закон.

Законът предвижда и различни режими на собственост спрямо библиотечният фонд - може да бъде държавна, общинска или собственост на народните читалища, които поддържат съответната читалищна библиотека.

Съхраняването, ползването и разпореждането с документи от библиотечния фонд се извършват при условия и по ред, определени с наредба на министъра на културата.

Законът въвежда и допълнителни гаранции спрямо правилното поддържане и грижа за библиотечните фондове като изрично предоставя на държавата и общините грижата за тяхното опазване. Това се извършва посредством осигуряването на условия от страна на държавата и общините за обновяване на библиотечните фондове и предоставянето на сгради със съвременно оборудване за тяхното съхранение.

Опазването на библиотечните фондове е задължение на лицата, които служебно имат достъп до тях, както и на всички читатели и ползватели.

Услугите, предоставяни от обществените библиотеки

Според разпоредбите на ЗОБ, обществените библиотеки предоставят основни и специализирани библиотечни услуги, като е предвидено основните библиотечни услуги да се предоставят безвъзмездно, а за специализираните да се заплаща такса по тарифа. Редът за предоставянето на библиотечните услуги се определя с правилника за дейността на съответната библиотека.

Основните библиотечни услуги са:

1. Ползването на библиотечните колекции в библиотеката и извън нея;
2. Предоставянето на вербална библиографска и фактографска информация;
3. Достъпа до собствени традиционни и електронни бази данни и интернет достъп за образователни, социални и научни цели.

Специализирани библиотечни услуги са:

1. Предоставяне на писмена библиографска информация;
2. Предоставяне на ретроспективни библиографски издирвания;
3. Доставка на библиотечни документи от страната и чужбина;
4. Достъп до външни мрежови ресурси и бази данни;
5. Копиране на библиотечни документи;
6. Публикуване на издания.

Законът предвижда размера на таксите за извършването на специализирани библиотечни услуги, свързани с:

1. предоставяне на писмена библиографска информация;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

2. предоставяне на ретроспективни библиографски издирвания;
3. доставка на библиотечни документи от страната и чужбина;
4. достъп до външни мрежови ресурси и бази данни;
5. копиране на библиотечни документи, да се определят с тарифа на Министерския съвет, респективно с акт на съответния общински съвет.

Получените постъпления остават в съответната обществена библиотека, предоставяща специализирани услуги. По този начин се гарантира правото на библиотеките да използват приходите от извършваните услуги за техни приоритетни дейности.

Обществените библиотеки създават оптимални условия за предоставяне на библиотечни услуги на хора с увреждания, учащи се и социално слаби граждани съгласно правила, приети от обществената библиотека.

Финансирането на обществените библиотеки

ЗОб съдържа детайлна уредба на способите и източниците на финансиране на отделните видове обществени библиотеки.

Националната библиотека се финансира изцяло и приоритетно от бюджета на Министерството на културата. Тя е второстепенен разпоредител с бюджетни кредити към министъра на културата.

Националната библиотека е администратор и на приходите получени от такси, глоби, приходи по сключени договори за научноизследователски проекти и програми, средства от международни фондове и програми, дарения и завещания и приходи от специализирани библиотечни услуги свързани с публикуване на издания както и други приходи, установени със закон или с друг нормативен акт.

Средствата по бюджета на Националната библиотека се разходват за финансиране на дейността ѝ, включително за:

1. внедряване на нови технологии с цел подобряване на библиотечно-информационното обслужване;
2. развитие на библиотечните колекции и дигитализация на книжовното и литературно наследство;
3. научноизследователски проекти и програми;
4. непрекъснато професионално образование на библиотечните специалисти.

Регионалните библиотеки имат самостоятелен бюджет, който се формира от:

1. средства от бюджета на общините, на чиято територия е седалището за основната им дейност, въз основа на нормативи за държавни дейности;
2. допълнителни средства от републиканския бюджет чрез бюджета на Министерството на културата за своите функции, свързани с извършването на организационна, координационна експертно-консултантска и квалификационна дейност за библиотеките от техния регион, за събирането и обработването на краеведска статистическа информация региона и библиотеките в него, за развиването на дейността на регионални автоматизирани библиотечно-информационни мрежи и за участие в програми и проекти;
3. други средства, като такси, глоби, сключени договори за проекти и програми, международни фондове и програми, дарения и завещания и реализирани

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд
специализирани библиотечни услуги, свързани с публикуване на издания както и други източници, установени със закон или с друг нормативен акт.

Средствата, набрани по бюджета на регионалните библиотеки се разходват за финансиране дейности, свързани с:

1. внедряване на нови технологии и създаване и поддържане на автоматизирана библиотечно-информационна мрежа;
2. развитие на библиотечните колекции;
3. научноизследователски проекти и програми;
4. непрекъснато професионално образование на библиотечните специалисти и дигитализация на културното наследство и
5. дигитализация на културното наследство.

Общинските, както и регионалните библиотеки имат самостоятелен бюджет. Общинските библиотеки се финансират от съответния общински бюджет, като с решение на общинския съвет те могат да набират приходи и от такси, глоби, сключени договори за проекти и програми, международни фондове и програми, дарения и завещания, публикуване на издания и от други източници, установени със закон или с друг нормативен акт.

За читалищните библиотеки е предвидено, че те се финансират от бюджета на съответното читалище въз основа на нормативи за държавни дейности. Читалищните библиотеки с решение на общински съвет получават целеви допълнителни средства от общинския бюджет в случаите когато те изпълняват функциите на общинска библиотека, така както е предвидено в закона.

СЪТРУДНИЧЕСТВО МЕЖДУ ОБЩЕСТВЕНИТЕ БИБЛИОТЕКИ И МЕСТНАТА ВЛАСТ

За първи път сътрудничеството между обществените библиотеки и органите на местна власт, в частност общинската администрация е изрично регламентирано в Закона за обществените библиотеки. В него са детайлизирани правомощията на органите на местната власт да участват активно в подпомагането и развитието на библиотечното дело на местно ниво да са водещи и решаващи органи при провеждането на избора на управителния орган на библиотеките, да наблюдават и контролират тяхното правилно функциониране. Конкретните на нормативни проекции на това решение на законодателя могат да бъдат открити в уредените в закона правомощия на кмета на общината да предлага и да участва като съгласувателен орган при приемането на правилника за дейността на общинските и регионалните библиотеки. Общите измерения на този подход на правна уредба се съдържат в нормите определящи като фунсаментално задължението на държавата и общините да полагат грижи за опазването на библиотечните фондове, като осигуряват условия за обновяване на библиотечния фонд и предоставят сгради със съвременно оборудване за тяхното съхранение. Тълкувани в своята съвкупност и общите и конкретните нормативни решения в тази област доказват факта, че обществените библиотеки със ЗОБ са безспорно припознати като основен фактор за реализиране на местни културни, образователни и просветни политики у нас в условията на взаимодействие и взаимопомощ с местната власт.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Сътрудничеството между регионалните библиотеки и местната власт

Функциите на регионалните библиотеки са изредени изчерпателно в десет отделни точки от закона. Те могат да бъдат обособени в три основни групи: библиотечно-информационни, координационни и функции свързани с местното развитие.

В първата група попадат типичните за обществените библиотеки дейности, свързани с осигуряване на библиотечно-информационно обслужване на местната общност, включително извършване на специализирана издателска дейност включваща изработването и разпространението на библиографски указатели, краеведски, издания и други.

Втората група функции е предопределена от същността и статута на регионалните библиотеки като такива. В нея попадат правата и задълженията за този вид обществени библиотеки да осъществяват ръководна, координационна, експертно-консултантска и квалификационна функция спрямо библиотеките от региона, да създават и насърчават развитието на регионални автоматизирани библиотечно-информационни мрежи и да водят статистика за дейността на библиотеките от региона.

Третата група от функции на регионалните библиотеки демонстрира нормативно отредената тяхна роля на фактор за насърчаване на местното развитие в сферата на културата, образованието и библиотечното дело. В тези функции се съдържа и основната съвкупност от допирни точки между дейността на регионалните библиотеки и органите на местна власт при осъществяването на местните политики в посочените области. Така, регионалните библиотеки имат за задача да организират и провеждат културно-образователни инициативи на местно и регионално ниво, да разработват и участват в програми и проекти в сферата на тяхната основна дейност и да оказват съдействие на общинската администрация при реализиране на културната политика в областта на библиотечното дело. Третата функция в тази група звучи най-общо и обобщаващо и би могло да се каже, че в нея се включват и проектират всички законово уредени задачи на регионалните библиотеки. Оказването на съдействие на общинската администрация при реализирането на културната политика в областта на библиотечното дело на местно ниво, по начина по който е регламентирано в закона звучи по-скоро като задължение на регионалните библиотеки. От една страна, по силата на закона, библиотеките не могат да откажат на общинската администрация сътрудничество при реализирането на дейности, инициативи и мероприятия, които подпомагат осъществяването на местната политика културна политика в областта на библиотечното дело. От друга страна, на това задължение по закон кореспондира правото на общинската администрация да търси и иска подобно съдействие. Максимално общата формулировка на закона в тази част означава, че при изпълнението на която и да било функция на регионалните библиотеки, независимо дали става въпрос за попадащите в групата библиотечно-информационни, координационни или такива свързани с местното развитие съдействието с общинската администрация, когато става въпрос за реализиране на обща местна политика, може и следва да бъде осъществено.

Сътрудничеството между общинските библиотеки и местната власт

По подобие на регионалните библиотеки, функциите на общинските библиотеки са изчерпателно уредени в закона, изложени последователно в осем отделни точки от

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд него. Те могат да бъдат обособени в три основни групи: библиотечно-информационни, Функции по местно партньорство и функции, свързани с местното развитие.

В първата група попадат типичните за обществените библиотеки дейности, свързани с извършването на библиотечно-информационно обслужване на населението, включително междубиблиотечно заемане и краеведска дейност.

Втората група функции е предопределена от същността и статута на общинските библиотеки като такива. В нея попадат задачите, свързани с участието им в регионалните автоматизирани библиотечни мрежи, задълженията им свързани с подпомагане на дейността на читалищните библиотеки, попадащи в територията на съответната община и взаимодействията с други подобни на тях структури и организации за изграждане на филиали или подвижни форми за библиотечно обслужване.

Третата група от функции на общинските библиотеки съдържа законово признатата им роля на катализатор за развитието на местната култура, образование и библиотечното дело чрез съдействие и взаимодействие с местната общинска администрация. Общинските библиотеки, по силата на закона имат за задача да участват в програми и проекти, да организират и провеждат културно-образователни инициативи и са задължени да оказват съдействие на общинската администрация при реализиране на културната политика в областта на библиотечното дело.

Както и при регионалните библиотеки, третата функция в тази група звучи най-обобщаващо тъй като тя би могла да намери приложение и да обхване всички останали функции на тези институти. Целта на нормата от закона, която я урежда е да препише правилото, че при осъществяването на своята цялостна дейност общинските библиотеки са длъжни да подпомагат местната администрация при реализацията на местната културна политика в областта на библиотечното дело. Втората равнопоставена на първата цел на закона е да укаже на общинската администрация, че при създаването и осъществяването на тази местна политика, нейни задължителни партньори и съмишленици са местните общински библиотеки, като институти, чиито основен фокус на дейността е библиотечното дело.

Сътрудничеството между читалищните библиотеки и местната власт

Сътрудничеството между читалищните библиотеки и местната власт е най-тясно поради факта, че те функционират като част от народните читалища, които според техния устройствен закон - Законът за народните читалища са пряко свързани с общините по отношение на целия процес на планиране, финансиране, извършване и отчитане на своята дейност.

Национален съвет по библиотечно дело

В частта на ЗОБ относно Националния съвет по библиотечно дело са заложили разпоредби, уреждащи дейността и функциите на местната власт спрямо развитието на библиотечно-информационното дело в отделните общини. В състава на съвета участват представители на обществените библиотеки, на Националната библиотека, на Съюза на народните читалища, на Министерството на културата, на Министерството на образованието, младежта и науката, на Министерството на финансите, на

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд
Националното сдружение на общините в Република България и на професионалните сдружения, осъществяващи дейност в областта на библиотечното дело.

Такъв съвет трябва да се състои от председател и заместник председател, както и от членове - представители на обществените библиотеки, на Националната библиотека, на Съюза на народните читалища и други изрично посочени в ЗОБ и секретариат. Функциите на съвета са да предлага на министъра на културата стратегия за развитие на национална библиотечна мрежа.

Националният съвет координира дейността за развитието на библиотечните ресурси и библиотечно-информационното обслужване и други, които са подробно изброени в ЗОБ.

Актът за създаване на съвета е на основание чл. 47 от Закон за обществените библиотеки. Със създаването си Националният съвет определя работната си програма, стратегическите си цели, както и приема правилник за вътрешната организация на дейността си, утвърден от министъра на културата.

Общински комисии за развитие на библиотечно-информационното обслужване на гражданите

Според ЗОБ към общинския съвет, на чиято територия функционират обществени библиотеки, се създава общинска комисия за развитие на библиотечно-информационното обслужване на гражданите. Съставът на тази комисия се определя с решение на общинския съвет. Общинската комисия има за задача да създава условия и да осъществява контрол за развитието на библиотечно-информационното обслужване на гражданите. Общинската комисия е постоянна комисия и се създава по направление на дейност, което е предпоставка за по-висок професионализъм и специализация в дейността на съвета.

Общинските комисии за развитие на библиотечно-информационното обслужване на гражданите имат следните законово установени основни задачи:

1. Подпомагане и осигуряване на по-добра взаимопомощ със съответните библиотеки;
2. Проучване потребностите и проблемите на населението в сферата на библиотечно-информационното обслужване и отправяне на предложения за тяхното разрешаване;
3. Подпомагане на общинския съвет при подготовката на решения по въпроси, касаещи библиотечно-информационното обслужване на гражданите, внесени за обсъждане и решаване;
4. Осъществяване на контрол за изпълнение на решенията на общинския съвет свързани с библиотечно-информационното обслужване и развитие и друг.

Общинският съвет избира от състава на своите съветници общинската комисия. Изборът им става с мнозинство повече от половината от общия брой на съветниците. В работата си общинските комисии могат да привличат външни лица като експерти и консултанти. В своето решение за създаване на комисия за развитие на библиотечно-информационното обслужване на гражданите, общинският съвет определя нейните

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд
задачи, численост, поименен състав, ръководство, срок на дейност и необходимите финансови средства за обезпечаване на дейността ѝ.

Обществените съвети

При осъществяването на дейността си директорът на регионалната и на общинската библиотека се подпомага от обществен библиотечен съвет. В обществените съвети членуват дейци на културата и обществени личности, които могат да съдействат за усъвършенстването на библиотечно-информационното обслужване на гражданите и да допринесат за превръщането на обществените библиотеки в съвременни центрове за разпространение на информация и знания.

Основната цел на обществения библиотечен съвет е да действа като местен консултативен орган който, обединявайки усилията на всички заинтересовани страни, да контролира и подпомага дейността на обществените библиотеки, от една страна и на органите на местна власт, от друга.

Основните функции на обществените библиотечни съвети са контролни, консултативни и такива по съгласуване на интересите на заинтересованите страни при извършването на библиотечно-информационното обслужване на местното население и и осигуряване на обществена подкрепа за политиката и дейностите на местните обществени библиотеки.

Основните форми в които обществените библиотечни съвети осъществяват дейността си са:

1. Провеждане на заседания на съвета – редовни, изнесени, по определени теми, в обичаен или в разширен състав с привличане на заинтересовани страни съобразно обсъжданата проблематика;
2. Участие в работни групи, изготвящи различни документи - стратегии, програми, правилници и други;
3. Изготвяне на документи и предложения от името на съвета до кмета и/или до Общинския съвет;
4. Изготвяне на становища по различни документи, които се предоставят на кмета и/или на Общинския съвет;
5. Провеждане на анкетни проучвания сред гражданите по определени проблеми и „сверяване” с тях на възможните мерки за решаването на проблемите;
6. Информирание и консултиране на гражданите за техните права и задължения;

При осъществяване на дейността си, обществените съвети гарантират максимална прозрачност и публичност на своята работа чрез отворения характер на своите заседания, които са достъпни за граждани и медии, чрез предоставяне на информация за медиите и други. Поначало решенията в обществените съвети се вземат на принципа на общия консенсус между всички представени страни.

Обществените библиотечни съвети изготвят годишен отчет за своята дейност, който се представя пред общинския съвет

РОЛЯ НА ОРГАНИТЕ НА МЕСТНА ВЛАСТ ПРИ ПРИЛАГАНЕТО НА ЗАКОНА ЗА ОБЩЕСТВЕНИТЕ БИБЛИОТЕКИ

В Закона за обществените библиотеки освен разпоредбите, отнасящи се до регулирането на отделните видове обществени библиотеки, техният правен статут,

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

функции и правомощия, в отделни негови части са заложени и норми, регламентиращи задълженията и функциите на органите на местно самоуправление и местна администрация спрямо обществените библиотеки, осъществяващи дейността си на територията на съответните общини, свързани със следенето и контрола за точното спазване на законодателството.

По отношение на регионалните библиотеки

Основополагащо за ролята на органите на местната власт при прилагането на Закона за обществените библиотеки е законово предвиденото правомощие на кмета на община да участва при разработването и приемането на правилника за дейността на регионалните библиотеки. Според закона, министърът на културата утвърждава правилник за дейността на регионалните библиотеки след съгласуване с кмета на общината, на чиято територия се намира нейното седалище. Нормата от закона, определяйки ролята на централната власт в лицето на министъра на културата с използва термина „утвърждава”, докато при дефиниране на функцията на кмета на община законът си служи с понятието „съгласува”. Тълкуването на законовия текст води до извода, че кметът на общината е всъщност органът, който с помощта на компетентната общинска администрация, разработва правилника за дейността на съответната регионална библиотека и го предлага за утвърждаване от министъра на културата.

Правилникът за дейността на една регионалната библиотека представлява основния вътрешноорганизационен акт. Това е всъщност уставът на организацията, който съдържа базисните устройствени нормативни правила свързани целите, функциите и дейността на регионалната библиотека, нейната органна структура, управлението, вземането на решенията, финансирането и отчетността на дейността ѝ.

На практика всеки правилник за дейността на една регионална библиотека включва следните по-важни раздели:

1. Общи разпоредби, в които са уредени основните белези от правната индивидуализация на библиотеката;

2. Основни цели, функции и дейности, представляващи средствата за постигане на целите и реализиране на функциите. Този раздел от правилника е най-съществен като съдържание, давайки отговор на въпроса защо всъщност е създадена съответната регионална библиотека. В него се съдържа уредба на мисията на библиотеката като съвкупност от цели и задачи и кореспондиращия ѝ предмет на дейност на организацията като изчерпателен или неизчерпателен списък от възможни инициативи и направления на работа, реализацията на които би допринесла за постигане на целите;

3. Организационна структура и управление на библиотеката – в този раздел се регламентират основните вътрешни отдели на библиотеката, основните правомощия на директора на библиотеката, начина на неговото назначаване и правила относно вземането на решенията в библиотеката, правата и задълженията на другите длъжностни лица и органи, подпомагащи дейността на библиотеката. Тук могат да бъдат включени и разпоредби относно трудовите и служебните правоотношения в библиотеката, норми относно нейните служители и други;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

4. Финансиране – в този раздел от правилника се съдържат разпоредби относно източника на финансиране за основната дейност на библиотеката, възможностите за набиране на допълнителни средства и начина на разходване на средствата;

5. Ръководство и контрол – в тази част от правилника най-често са разписани правила относно оперативното управление на регионалната библиотека, механизмите за нейното административно-организационно ръководство и правомощията на кмета на съответната община, като основния орган за наблюдение и контрол върху дейността на библиотеката;

6. Други разпоредби/Допълнителни разпоредби/Заклучителни разпоредби – такива разпоредби не спадат към необходимото съдържание на Правилника, но в практиката често се срещат. В тях могат да бъдат включени препратки към законодателството за неуредени въпроси, правното основание за приемане на правилника, посочване на съгласувателния и утвърждаващ вътрешния акт орган, преходни разпоредби и други.

Като цяло няма пречка в Правилника за дейността на регионалната библиотека да бъдат включени и допълнителни раздели имащи отношение или съдържащи уредба на правоотношения свързани с типичната дейност на библиотеката като норми относно заемането на библиотечни документи в читалните или извън тях или относно междубиблиотечното заемане и други. Подобни правила биха могли да намерят място и в самостоятелни обособени правила, представляващи своеобразни подзаконовни нормативни актове, подчинени на основния правилник, към които последният препраща.

Функционирането на цялостния механизъм по наблюдение, контрол и оценка на дейността на регионалните библиотеки е обезпечено с императивното изискване спрямо тях да изготвят и публикуват годишен отчет за своята дейност. Този отчет, от една страна гарантира публичността и прозрачността при осъществяването на дейността и разходването на средствата от регионалната библиотека. От друга страна, той е важен източник на информация представяща ефекта от функционирането на дадената библиотека за дадената година, силните и слабите страни в нейната дейност, възможностите за нейното оптимизиране и перспективите за развитието на тази дейност или обобщено всички онези аспекти от съществуването на библиотеката като ръководство, управление, финансиране, планиране и отчитане на дейността, които са обект на наблюдение и контрол от страна на органите на местната власт.

На следващо място, важна е ролята на органите на местна власт според закона при назначаването на директор на съответната регионална библиотека. Това задължение е вменено на кмета на общината, на чиято територия е седалището на библиотеката, въз основа на проведен конкурс съгласно [Кодекса на труда](#). Условието и редът за провеждане на конкурсите се съгласуват с министъра на културата. В изпълнение на своите правомощия министърът на културата издава писмо, а кметът издава заповед за обявяване на конкурс за избор на директор на съответната библиотека. Така законът овластява кмета на община да определи критериите и да проведе конкурса за избор на лицата, които да управляват и да представляват общинските и регионалните библиотеки.

В Кодекса на труда са уредени детайлно правилата за провеждане на конкурс, които групирани в отделни фази, включват обявяване на конкурса, допускане на кандидатите и провеждане на конкурса. Обявяването на конкурса става на базата на

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

издадена заповед от кмета на съответната община и включва: публикация на обява в централния или местния печат, върху таблото в центъра за информация и услуги на гражданите в сградата на общината, както и на електронната страница на общината, определяне на мястото и характера на работата и изискванията за длъжността и изготвяне на характеристика за конкурсната длъжност. Допускането на кандидатите до конкурса се извършва от комисия, назначена от кмета. Кандидатите подават документите си в общината по указания в заповедта на кмета за откриване на конкурса начин. Провеждането на конкурса се извършва от комисията, която също се назначава от кмета със заповед, определяща състава ѝ. Тя оценява професионалната подготовка и другите качества на кандидатите, необходими за заемането на длъжността и класира успешно издържалите конкурса.

Трудовото правоотношение възниква с лицето, което е класирано на първо място, По това правоотношение общината се явява е работодател, а директорът - служител. Общината, чрез кмета, има правомощията вменени на работодател по Кодекса на труда, които включват: да определя длъжностната характеристика на директора, неговата трудова функция, да следи за изпълнението на задълженията от директора, да му налага дисциплинарни наказания при нарушение на трудовата дисциплина, да прекратява трудовото му правоотношение в предвидените от закона случаи и други.

По отношение на общинските библиотеки

Местната власт играе аналогична на тази при регионалните библиотеки основополагаща роля при определяне правилата за дейността и управлението при общинските библиотеки. Според закона, Общинският съвет е органът, който притежава правомощията, по предложение на кмета на общината, да приеме правилник за дейността на съответната общинска библиотека. В този случай законът посочва като решаващ по отношение на правилника друг орган, както и използва друга терминология по отношения на неговите правомощия, както и тези на кмета на съответната община. Общинският съвет, като органът на местно самоуправление в общината приема правилника за дейността на общинската библиотека по предложение на кмета на общината. Функциите на кмета, въпреки разликите в използваната законова терминология са сходни на тези, които той има при разработването и предлагането на правилник за дейността на регионалните библиотеки. Разликата при общинските библиотеки е, че решаващият по отношение на техния правилник орган – Общинският съвет няма само утвърждаваща роля, а правомощието му е да приема правилника за дейността, което означава формиране на колективна воля по този акт, изразена чрез неговото гласуване от общинските съветници по правилата на за валидно вземане на решения от съответния Общински съвет.

Правилникът за дейността на общинските библиотеки, по аналогия с този на регионалните библиотеки има същата правна сила и съдържание. Това е основният устройствен вътрешноорганизационен акт на общинската библиотека, който следва да урежда най-важните аспекти от функционирането на обществените библиотеки, свързани с техните цели, задачи, дейности, управление, вземане на решения планиране, финансиране и отчитане на тяхната дейност.

Въпреки липсата на изрична законова норма, която да задължава общинските библиотеки да изготвят и публикуват годишен отчет за своята дейност тълкуването на

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

закона по аналогия налага извода, че те също както регионалните библиотеки следва да изготвят годишен отчет за своята дейност. Този отчет следва да включва като минимум съдържание програматична част, представяща основните инициативи и дейности извършени през периода в изпълнение на целите и функциите на библиотеката и финансова част, отразяваща направленията, по които тя е разходвала предоставените и набраните от нея средства за същия отчетен период. Отчетът на обществената библиотека е основна отправна точка както за Общинския съвет, така и за кмета на общината при осъществяването на техните функции по наблюдение и контрол върху дейността им.

Общинската библиотека се представлява и ръководи от директор, за който по закон е предвидено да бъде назначаван от кмета на общината, въз основа на конкурс, проведен съгласно Кодекса на труда. Условието за провеждане на конкурса се съгласуват с министъра на културата. Начинът, по който се провежда конкурса, възникването, структурирането и реализирането на трудовото правоотношение с директора на общинската библиотека са същите както при директорите на регионални библиотеки.

По отношение на читалищните библиотеки

За разлика от регионалните и общинските библиотеки, читалищните библиотеки, според ЗОБ, не са самостоятелни юридически лица. Те функционират към народните читалища и се създават съгласно Закона за народните читалища. В този смисъл взаимовръзката между читалищните библиотеки, от една страна, и общинската администрация, от друга, се осъществява по линия на взаимодействието между самите народни читалища, към които читалищните библиотеки функционират и съответната общинска администрация. Оттам в обхвата на функциите на общинската администрация по наблюдение и контрол върху дейността на народните читалища в съответната община неизбежно попада и дейността на библиотеките, изградени и опериращи в рамките на тези читалища.

Когато едно народно читалище планира и отчита своята дейност в рамките на уредения по Закона за народните читалища двустранен процес извършван съвместно с общината, неразделна част от този процес е и планирането, бюджетирането, финансовото обезпечаване и отчитането на дейността на включената в неговото тяло читалищна библиотека.

Читалищната библиотека се ръководи от главен библиотекар, който се назначава от Настоятелството на съответното читалище съгласно Кодекса на труда. Главният библиотекар трябва да отговаря на предвидените в закона изисквания за образователен ценз и професионален опит.

Законът за обществените библиотеки предвижда, че читалищното настоятелство е органът, който приема правилник за дейността на читалищната библиотека, изготвен и предложен от главния библиотекар. Решаващият орган тук, вследствие на юридическата несамостоятелност на читалищната библиотека е управителният орган на юридическото лице – читалището, към което тя е изградена. Инициативата за изготвянето и предлагането на акта е на лицето, което пряко отговаря за управлението и дейността на библиотеката – главния библиотекар. Правилникът за дейността на читалищната библиотека представлява вътрешен устройствен нормативен акт на

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

народното читалище, който съдържа детайлизирана правна уредба на нормите съдържащи се в основния организационен акт на читалище – Устава. Двата акта се намират в йерархична зависимост каквато аналогична на тази при законовия и подзаконовия нормативен акт, при която, правилникът доразвива, конкретизира или синтезира уставната уредба, касаеща читалищната библиотека без възможност да ѝ противоречи. Съдържанието на правилника за дейността на читалищната библиотека следва да е синхронизирано с разпоредбите на устава на читалището и съдържа норми относно целите, задачите, предмета на дейност, управление, вземане на решения, планиране, финансиране и отчитане на нейната дейност.

Отчетът за дейността на читалищната библиотека а част от общия отчет на народното читалище и изцяло следва формата и съдържанието на последния, така както това е предвидено като механизъм за планиране и отчитане на дейността на читалищата по Закона за народните читалища.

ПРАКТИЧЕСКИ ВЪПРОСИ И НАСОКИ

Законово регламентирани компетентности на органите на местната власт спрямо обществените библиотеки са в три основни насоки: статични/статутни, динамични и дисциплинарни.

В статичните компетентности на местната власт попадат всички правомощия свързани с прякото участие на органите на местна власт при разработването на правилниците за дейността на обществените библиотеки. Тези правилници съдържат правила относно устройството и дейността на библиотеките или обобщено дават техния правен статут тези компетентности би могло да бъде наречени още статутни.

Динамичните компетентности са свързани основно със задълженията на обществите библиотеки по закона да оказват съдействие на общинската администрация при реализирането на културната политика в областта на библиотечното дело на местно ниво. На тези задължения кореспондира правото на общинската администрация да изисква участие от общинските библиотеки в местните инициативи и дейности допринасящи за осъществяването на тази местна политика.

Дисциплинарни компетентности на местната власт включват предвидените по закон правомощия свързани с организирането на конкурсите и сключването на договорите с лицата ръководещи и представляващи отделните видове библиотеки.

Основните проблеми, споделени от лицата тясно работещи в сферата на библиотечното дело срещат в ежедневието си са свързани с различното тълкуване от страна на местната власт на конкретни разпоредби и постановки от закона по отношение на основните и специализираните библиотечни услуги. Те са обединени около становището, че е налице категорична необходимост от приемане на подзаконовни актове или методически указания към ЗОБ, които да осигурят правилното му прилагане и нормалното функциониране на библиотеките.

Водеща роля при разработването и и внедряването на подобни правила или указания биха имали институциите – обединители на сектора на библиотеките на национално ниво – Българската-библиотечно информационна асоциация и Националната библиотека “Св. Св. Кирил и методий”. Това са и институциите, които са били преки участници в разработването на закона и които единствени биха могли да

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд
дадат авторитетно тълкуване на определени нормативни разрешения, предложени в закона.

Така например Националната библиотека предлага абсолютно ясно тълкуване на част от разпоредбите, от закона, касаещи нейните компетентности.

Във връзка с нейните законови правомощия да изпълнява общонационални функции в Национална мрежа на обществените библиотеки Националната библиотека има ясно изградена представа за същността и съдържанието на своите задължения, като споделя следното.

1. По отношение на задължението за създаване, разпространяване и предоставяне на библиографска информация от национално значение:

„Създаването на библиографска информация от национално значение е свързана с изпълнението на Закон за задължителното депозиране на печатни и други произведения, според който произведения в дигитална форма, публикувани в електронни комуникационни мрежи, предназначени за четене или възприемане по други начини, разпространявани за обществено ползване от български физически или юридически лица, също трябва да се депозират в Националната библиотека. Трябва да се осигурят технически възможности за съхраняването на този вид носители в Националната библиотека”;

2. По отношение на функциите ѝ на национален център на автоматизираната библиотечно-информационна мрежа на обществените библиотеки:

„В рамките на една такава национална мрежа трябва да се решат някои основни проблеми, свързани със изработването на стратегии и програми за дигитализация; с дигитализирането на самите колекции (приоритети, информационна структура, метаданни и др.), с достъпа и услугите и други.”

3. По отношение на функциите ѝ на национален център за отрасловата статистика за библиотеките в страната.

„Няма наложена система за отрасловата статистика в библиотечния сектор. НСИ има система, която не удовлетворява сектора, затова статистически данни събира МК, Националната библиотека и други организации по различни проекти и програми. Необходимо е МК да вземе решение, финансово да обезпечи и да възложи (по смисъла на закона) на Националната библиотека тази задача.”

Правилник за дейността на обществените библиотеки

Един от вариантите за попълване на празнотата, свързана с липсата на подзаконовни актове или правила за прилагане на Закона за обществените библиотеки е приемането на единни стандарти за организация и дейност на отделните видове обществени библиотеки, във формата на правилник за дейността.

Като пример за добра практика в тази насока е съвсем новия Правилник за дейността на Националната Библиотека “Св. Св. Кирил и Методий”, с който се уреждат нейното устройство, дейност и организацията на работа.

В самостоятелна глава е доразвита дейността на Националната библиотека държавен културен институт с национално значение, който осъществява основни функции по събиране, обработване, организиране, съхраняване и предоставяне за ползване на български и чужди граждани на печатни и други произведения, издадени на територията на страната.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Подоброно е представено управлението на националната библиотека с ясно разписани функции на директор, заместник директори и дирекционен съвет и научен съвет по библиотечно-информационни науки.

В главата, посветена на структурата и организацията на работа на националната библиотека детайлно са уредени правомощията и начините на ръководене на специализираните библиотечни звена, отдела „Връзки с обществеността и библиотечна координация” и финансово - административния и стопанските отдели в Националната библиотека.

Самостоятелни раздели на правилника са посветени на начина на финансиране, с подоброно посочване на източниците на приходи и начина на разходване на средствата, както и конкретната организация на работа в Националната библиотека.

В преобладаващата си част този правилник може да бъде ползван като съдържание, подредба и обхват на уредбата като модел за разработване на правилници за дейността и от останалите видове обществени библиотеки.

Националната мрежа на обществените библиотеки – като добра практика

Национална мрежа на обществените библиотеки би могла да бъде определена като една от оперативни цели на Закона, защото чрез нея нормативно се поставят основи на нов тип взаимоотношения между различните видове обществени библиотеки.

Основните практически цели на Националната мрежа на обществените библиотеки може да се определят:

- тя е гарант за осигуряване на свободен и равен достъп за гражданите до библиотечните ресурси и националните и международните информационни ресурси; в България развитието на териториалните библиотечни мрежи на базата на регионалните и водещите читалищни библиотеки е предпоставка за равноправен достъп на гражданите до информация, възможности за учене през целия живот за квалификация и преквалификация, за задоволяване на културни потребности;

- мрежата съдейства за изпълнението на общонационални функции, свързани със събирането и съхраняването на националното книжовно културно наследство и с достъпа до него;

- тя спомага за оптимизирането броя на библиотеките и организацията на обслужване в съответствие с практиката на страните - членки на Европейския съюз, и с действителните потребности на всеки регион;

- дава възможности за усъвършенстване на систематата на финансиране с оглед осигуряване на необходимите информационни, кадрови и материални ресурси както чрез бюджета, така и чрез реализирането на проекти и програми;

- активизира сътрудничеството на Министерството на културата с общините и ведомствата с цел координиране оптимизацията на библиотечното обслужване и осъществяване на съвместни проекти.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Проект „Подобряване на работата на общинските администрации по мониторинга и контрола върху прилагането на Закона за обществените библиотеки и Закона за народните читалища в сътрудничество със заинтересованите страни”, изпълняван от Национален Фонд „Култура”, Договор № 10-13-9С/08.11.2010 г., Бюджетна линия BG051PO002/10/1.3-03